

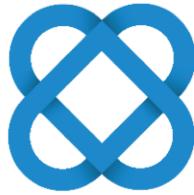
אזורות

על פי תוכנית הלימודים המעודכנת לשנה"ל תשע"ט

משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים

סיגל וויא

משרד העבודה והרווחה
והשירותים החברתיים
האגף להכשרה מקצועית ופיתוח כח אדם
תחום פדגוגיה

אזורות ל מבחון גמר

על פי תוכנית הלימודים המעודכנת לשנה"ל תשע"ט

סיגל וויס

תשע"ט 2018

פאה **המחלקה לפיתוח פדגוגי טכנולוגי**

כתביה: סיגל וויס

עריכה: מרסל אסולין, ממונה פיתוח פדגוגי טכנולוגי האגף להכשרה מקצועית ולפיתוח כוח אדם, משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים.

עריכה גרפית ועריכת כותרות: ד"ר ענת בר כהן, מפקחת אמצעי הוראה והמחשה האגף להכשרה מקצועית ולפיתוח כוח אדם, משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים.

עיצוב גרפי ועימוד: שיר מזרחי, האגף להכשרה מקצועית ולפיתוח כוח אדם, משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים.

© כל הזכויות שמורות ל המחלקה לפיתוח פדגוגי טכנולוגי.

- אין להעתיק, לתרגם, לשכפל, לאחסן במאגרי מידע, לשדר או לקלוט בכל אמצעי אלקטרוני, אופטי או אחר
שומך חלק מהחומר בספר זה.

לא יעשה שימוש מסחרי מסווג כלשהו ללא רשות בכתב מאיון הנהלת המחלקה לפיתוח פדגוגי טכנולוגי.

מהדורה ראשונה תשע"ט - 2018

הוצאתה לאור: המחלקה לפיתוח פדגוגי טכנולוגי

בית ליאו גולדברג, דרך מנחים בגין 86 תל אביב 67138

טלפון 03-7347482 ; פקס 03-7347627 ; דוא"ל mea@economy.gov.il ; employment.molsa.gov.il/mea

תוקן העניינים

7.....	רשימת איורים
8.....	רשימת תרשימים
9.....	רשימת טבלאות

A. מבוא

1. תנאים הכרחיים לקיומה של מדינה עצמאית

11	1.1 שטח
15	1.2 אוכלוסיה
18	1.3 שלטון
18	1.4 עצמאות
18	1.5 הכרה בין לאותה

2. לאומיים ומדיניות בעולם

21	2.1 לאומי וקבוצה אתנית
21	2.2 סוג לאומיות
22	2.3 סוג מדיניות מבחן הלאום
24	2.4 מרכיבי זהות עיקריים
26	2.5 גלובליזציה והשפעתה על המדינות כולם

B. המדינה הדמוקרטית

1. עיקנון זכויות האדם והאזור

28	1.1 זכויות האדם
33	1.2 זכויות האזרחות
33	1.3 זכויות חברתיות
34	1.4 זכויות קבוצה
34	1.5 התנגשות זכויות
35	1.6 חובות האדם
35	1.7 חובות האזרחות, הקשר בין זכויות לחובות

2. עקרונות דמוקרטיים נוספים	
2.1 עיקרון שלטון העם	39
2.2 עיקרון שלטון החוק	42
2.3 עיקרון הכרעת הרוב וזכויות המיעוט	44
2.4 עיקרון הגבלת השלטון	44
2.5 עיקרון הפלורליזם	46
2.6 עיקרון הסובלנות	47
3. סוגיות נוספות במדינה דמוקרטית	
3.1 גישות חברתיות כלכליות	48
3.2 תפקידו התקשורתי במדינה הדמוקרטית	49
ג. מאפיינים יהודים של מדינת ישראל	
1. סמלי המדינה ויזיקתם ליהדות	52
2. חוקי מדינת ישראל והקשר שלהם ליהדות	53
2.1 חוק השבות	53
2.2 חוק האזרחות	54
2.3 חוק חג המצווה	55
2.4 חוק איסור גידול חזיר	55
2.5 חוק בת דין רבנים	55
ד. מדינת ישראל - מדינה יהודית ודמוקרטית	
1. מגילת העצמאות	57
2. המיעוטים במדינת ישראל	61
2. זכויות בחוקי מדינת ישראל	62
מקורות	63

רשימת איורים

איור 1: חלוקה למדינות על פני הגלובוס.....	10
איור 2: המנדט הבריטי 1922	13
איור 3: רצועת עזה וישובי גוש קטיף לפני "ההתנקות" 2005	13
איור 4: תוכנית החלוקה 1947	14
איור 5: הקן הירוק 1949	14
איור 6: מדינת ישראל כיום	14
איור 7: תעוזת זהות ישראלית	15
איור 8: תעוזת זהות של הרשות הפלסטינית	15
איור 9: גלובליזציה	26
איור 10: פריגוד הצבעה	27
איור 11: בחירות	27
איור 12: פסל החירות	27
איור 13: תמים אלת הצדק במיתולוגיה היוונית	27
איור 14: הכנסת ישראל מברנים - הפרלמנט הישראלי	40
איור 15: הכנסת ישראל מבחוץ - הפרלמנט הישראלי	40
איור 16: מבצע העלה יהודית יםן "על כנפי נשרים"	51
איור 17: הכותל המערבי	51
איור 18: דגל ישראל	52
איור 19: סמל המדינה	52
איור 20: המנון	52
איור 21: בנימין זאב הרצל	56
איור 22: מגילת העצמאות	56
איור 23: הכרזת העצמאות	57
איור 24: אימאם מסגד בסכני קורא בקוראן	61
איור 25: דרוזים לבוש מסורתי	61

רשימת תרגומים

תרשים 1: חלוקה לקבוצות עיקריות על פי לאום במדינת ישראל	16
תרשים 2: חלוקה לדתות בישראל 2016	16
תרשים 3: רמת דתיות באוכלוסיה היהודית בישראל 2011	17
תרשים 4: תנאים לקיום מדינה עצמאית	19
תרשים 5: דרכי לקביעת גבולות	19
תרשים 6: מרכיבי האוכלוסייה במדינה	20
תרשים 7: סוגים לאומיות	23
תרשים 8: סוגים מדיניות מבחינת הלאום	23
תרשים 9: גלובליזציה	25
תרשים 10: זהות - מי אני?	36
תרשים 11: סוגים של חופש הנגזרים מהזכות לחרויות	37
תרשים 12: סוג קניין	38
תרשים 13: סוג מדיניות הקשורים לזכות לשווון	38
תרשים 14: תנאים לקיום בחירות דמוקרטיות	41
תרשים 15: סוג עברינות	43
תרשים 16: שלוש רשותות השלטון	45
תרשים 17: תפקידו התקשורתי	50
תרשים 18: דרכי לקבלת אזרחות ישראלית	54
תרשים 19: חלק מגילת העצמאות	60

רשימת טבלאות

טבלה 1: השוואה בין העדפה מתקנת לבין מדיניות של הבחנה	30
טבלה 2: השוואת הזכות לפרטיות לבין הזכות לשם טוב	32
טבלה 3: השוואת גישות חברותיות כלכליות	48

איור 1: חלוקה למדינות על פני הגלובוס

1. תנאים הכרחיים לקיומה של מדינה

5 תנאים להגדרת מדינה עצמאית

1.1 שטח (טריטוריה)

אזור המופרד מאזורים אחרים על ידי גבולות. שטח המדינה כולל את הגבולות המוגדרים שלה וכן שטח יבשתי,ימי ואווירי. שטח המדינה אינו חייב להיות רצוף.

כיצד נקבעים גבולות המדינה?

גבולות המדינה נקבעים לפעם לאורך שנים רבות ובדרכים שונות:

- ❖ התיישבות
- ❖ קניית קרקע
- ❖ מלחמה וכייבוש
- ❖ הסכמים בין מדינות

גבולות מדינת ישראל בעבר וכיום

גבולות מדינת ישראל השתנו מספר פעמים בעקבות אירועים היסטוריים כמו מלחמות והסכמי שלום.

1922 – כיבוש ארץ ישראל על ידי הבריטים וקבעת הגבול הביןלאומי

בשנים 1917 - 1918 הבריטים כבשו את ארץ ישראל מהאימפריה העות'מאנית (התורכים). הם קראו לשטח בשליטה בו פלשתינה-ארץ ישראל. גבולות פלשתינה-ארץ ישראל אושרו על ידי חבר הלאומים (ארגון בין לאומי שהוקם אחרי מלחמת העולם הראשונה). שלטון הבריטים באזורה זה הוגדר כשליטו המנדט. שליטו מנדט הוא שליטן לזמן מוגבל. בזמן זה המדינה השולטת צריכה לסייע לתושבים להיות מוכנים וערוכים לשולטן עצמאי.

1947 – הכרזה על תוכנית החלוקה באו"ם

האו"ם – ארגון בין לאומי שהוקם אחרי מלחמת העולם השנייה, החליף את ארגון חבר הלאומים.

הבריטים פנו לאו"ם וביקשו עזרה עם הסכוסר בין היישוב היהודי ליישוב הערבי באזור שלטו בו. האו"ם החליט על תוכנית **החלוקת**, תוכנית שמחלקת את השטח של פלשתינה-ארץ ישראל שהבריטים שלטו בו לשתי מדינות, מדינה יהודית ומדינה ערבית. ירושלים, לפי התוכנית, תהיה אמורה להיות בשלטון בין לאומי.

היישוב הערבי בארץ ישראל ומדינות ערבות התנגדו לתוכניתחלוקת ופרצה מלחמת העצמאות. גבולות תוכניתחלוקת נשאו על הניר, והגבולות של מדינת ישראל נקבעו בהסכם ש焦急 המלחמה. מדינה ערבית-פלשתינית בשטח ארץ ישראל לא הוקמה מאז ועד היום.

1949 – הסכמי שביתת הנשך אחרי מלחמת העצמאות וגבולות "הקו הירוק"

היישוב היהודי והיישוב הערבי נאבקו על השליטה הארץ. המנהיגים של היישוב היהודי התכוונו לקבל את השלטון על החלק של המדינה היהודית בהתאם לתוכניתחלוקת ובמקביל גם התכוונו ללחמה ביישוב הערבי בארץ, שהתנגד לתוכניתחלוקת.

erb לפני שהבריטים עזבו, בזמן שכבר הייתה מלחמה בין היהודים לערבים בארץ, המנהיגים של היישוב היהודי בארץ הכריזו באופן חד צדי על הקמת מדינה יהודית עצמאית בארץ ישראל (הכרזת העצמאות). אחרי ההכרזה מדינות ערבי השכנות הצטרפו ללחמה של הערבים בארץ יהודים – מלחמה זו נקראת מלחמת העצמאות. ככלות מלחמה הסתיימה, בשנת 1949, נחתמו הסכמי שביתת נשך בין מדינת ישראל החדשה למידנות השכנות. הגבולות של מדינת ישראל החדש היו הגבולות שהחלו עליהם בהסכם שביתת הנשך, ולא הגבולות שהחלו עליהם בתוכניתחלוקת של האו"ם. גבולות אלה צוירו על המפה בצבע ירוק, וכך קראו להם "הקו הירוק".

"הקו הירוק" קבע את הגבול בין ישראל לירדן, סוריה, לבנון ומצרים. בהסכם שביתת הנשך קבעו ירושלים תחולק לשני חלקים: ירושלים המערבית בשליטה של ישראל וירושלים המזרחית בשליטה של ירדן.

על השטח שמדינת ישראל לא כבשה במהלך מלחמת העצמאות לא הוקמה מדינה ערבית לתושבים ערבים שחיו שם. שטח יהודה ושומרון נכבש על ידי ירדן ונשמר כחלק ממנה, שטח עד מה נכבש על ידי מצרים ונשמר כחלק ממנה.

1967 – מלחמת ששת הימים וגבולות "הקו הסגול"

בשנת 1967 פרצה מלחמת ששת הימים בין ישראל לירדן, מצרים וسورיה. במלחמה זו ישראל כבשה את מדבר סיני וחל עזה ממצרים, את רמת הגולן מסוריה ואת מזרחה ירושלים, יהודה ושומרון מירדן.

אחריו שישה ימי מלחמה הוחלט על הפסקת אש ונקבעו גבולות חדשים. הגבול עם לבנון נשאר אותו דבר כמו שקבע קו הירוק, ואשר הגבולות השתנו לפי היכיבושים של ישראל. גבולות אלה צוירו במפה בצבע סגול וכן נקראו "הקו הסגול".

1979 – הסכם שלום עם מצרים

בשנה זו נחתם הסכם שלום בין ישראל למצרים. ב-1982, לפי הסכם, ישראל פינתה את חצי האי סיני מאזרחים וחילים והחזירה את השטח למצרים. בשנת 1989 ישראל אזרח שנמצא ממערב לאילת ונקרא טאהה והחזירה אותו למצרים. רצועת עזה נשרה בידי ישראל לאחר שכבשה אותה במהלך מלחמת ששת הימים.

1993 – הסכם אוסלו

אל הסכמים שנחתכו בין ישראל ובין אש"ף (הארגון לשחרור פלסטין). בהסכם אלה הוקמה הרשות הפלסטינית, שקיבלה עצמאות חלקית בחלק משטחי יהודה, שומרון ועזה.

1994 – הסכם שלום עם ירדן

בשנה זו נחתם הסכם שלום בין ישראל לירדן. החסום שהגבול בין המדינות יקבע לפי נהר הירדן. ישראל מסרה לירדן שטחים בשני מקומות, בערבה ובאי שנמצא בנهر הירדן. הסכם השלום לא הביא לשינוי גדול בגבולות אלא להסכמה רשמית על הגבולות הקיימים.

"ההתנקות" מרצועת עזה – 2005

התנקות הייתה מהלך חד צדדי של מדינת ישראל, ללא הסכם כלשהו עם הפלסטינים. במסגרת ההתנקות ישראל פינתה את תושבי היישובים היהודיים מרצועת עזה וכוחות צה"ל נסגרו מרצועת עזה לגבול של הקו הירוק.

איור 3: רצועת עזה ויישובי גוש קטיף לפני "ההתנקות" 2005

איור 2: המנדט הבריטי 1922

איור 6: מדינת ישראל אל כיון

איור 5: הקו הירוק 1949

איור 4: תכנית החלוקה 1947

1.2 אוכלוסייה

כל האנשים הגרים במדינה. הגדרה זו כוללת אזרחים, תושבי קבוע ותושבים זמניים.

אזרחים

מעמד חוקי שהמדינה נותנת לאנשים מסוימים. כל מדינה מגדרה מי יכול להיות אזרח שלה. אזרח המדינה מקבלים זכויות מסוימות מהמדינה שאין לאנשים אחרים, ויש להם חובות למדינה שאין לאנשים אחרים.

תושב קבוע

אנשים שאין להם אזרחות במדינה ומותר להם לגור במדינה באופן קבוע.

תושב זמני

אנשים שאין להם אזרחות במדינה ומותר להם לגור במדינה לתקופה מסוימת.

איור 8: תעוזת זהות של הרשות הפלסטינית

איור 7: תעוזת זהות ישראליות

אוכלוסיית ישראל כיום

בישראל בשנת 2018, על פי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, חיים בערך 8 מיליון ו- 800 אלף תושבים קבועים ואזרחים.

תרשים 1: חלוקה לקבוצות עיקריות על פיהם במדינת ישראל

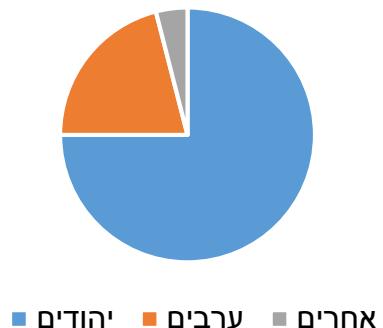
בערך 6,600,000 אנשים הם יהודים – 75% מאוכלוסיית המדינה.

1,850,000 הם ערבים – 21%.

405,000 מוגדרים "אחרים" – בקבוצה זו

אנשים שאין להם דת ונוצרים שהם

לא ערבים – 4% מאוכלוסיית המדינה.

תרשים 2: חלוקה לדתות בישראל 2016

חלוקת לדתות באוכלוסיית ישראל כיום

אין נתונים על חלוקה לדתות ב-2018.

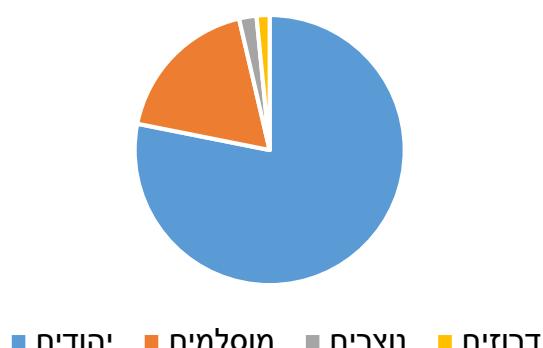
חלוקת לפי דתות בשנת 2016:

יהודים – 75%

מוסלמים – 17.5%

נוצרים (כולל נוצרים שאינם ערבים) – 2%

דרוזים – 1.5%

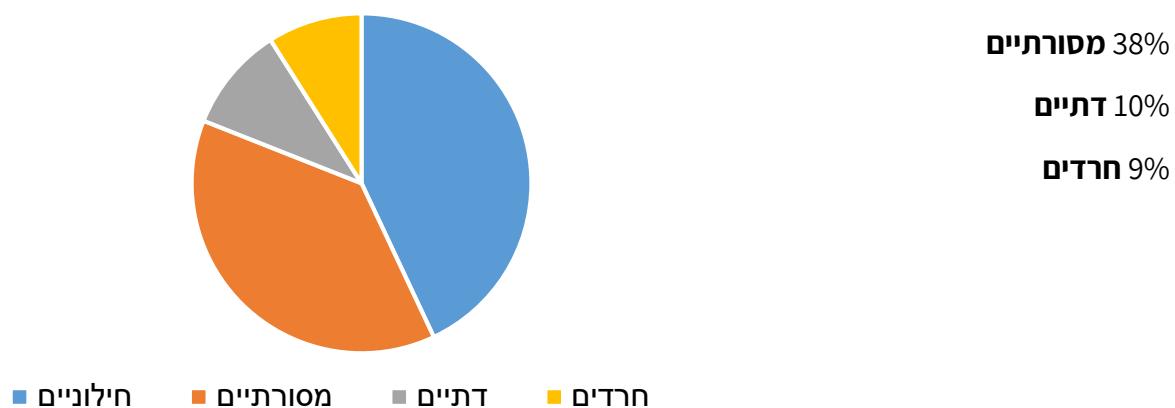

ישנן קבוצות דתיות קטנות יותר, שלא מפורטוות כאן.

חלוקת פנימית לרמת דתיות בתחום האוכלוסייה היהודית

בסקור שערכה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה באוכלוסייה היהודית בישראל בשנת 2011 אנשים הגדרו את עצמן כך:

תרשים 3: רמת דתיות באוכלוסייה היהודית בישראל 2011

1.3 שלטון

גוף המנהל את המדינה, אחראי על האוכלוסייה והשטח שלה, וקובע את המדיניות וכללי ההתנהגות.

הבדלים בין שלטון דמוקרטי לשיטון לא דמוקרטי

שליטון דמוקרטי

יש מספר מרכיבים בשליטון דמוקרטי. אחד הדברים החשובים הוא שהאזורים בוחרים את השליטון והם יכולים להחליף אותו בבחירה הבאות. השליטון שולט למען האזרחים ומטרתו לשמור על הזכויות המדינה. השליטון צריך שהנשלטים יסכימו שהוא ישלווט בהם ויבחרו בו מבין כמה אפשרויות.

שליטון לא דמוקרטי

שליטון של אדם אחד או קבוצת מיעוט המרכזים בידם כוח רב. השליטון לא צריך את הסכמת הנשלטים. אם יש בחירות במדינה, הן לא עומדות בתנאים של בחירות דמוקרטיות. השליטון נמצא מעל החוק והוא צריך לצוות לו. לרוב השליטון משתמש בפחד כדי להשיג את הוצאות של הנתינים. בדרך כלל אין מפלגות מלבד מפלגת השליטון.

1.4 עצמאות

השליטון במדינה יכול לנוהל את ענייני הפנים והחוץ של המדינה ללא התערבות חיצונית. אין מישום מחוץ למדינה שיכול לשנות את החלטות של השליטון.

חשיבות של עצמאות לקיומה של מדינה

בלי עצמאות גורמים זרים יכולים להתערב בפעולות של השליטון ולהגביל אותו. זה מנסה על השליטון לתפקיד ולנהל את המדינה.

1.5 הכרה בין לאומיות

הכרה של מדינות העולם בקיומה של המדינה ובעצמאותה.

חשיבות של הכרה בין לאומיות לקיומה של מדינה עצמאית

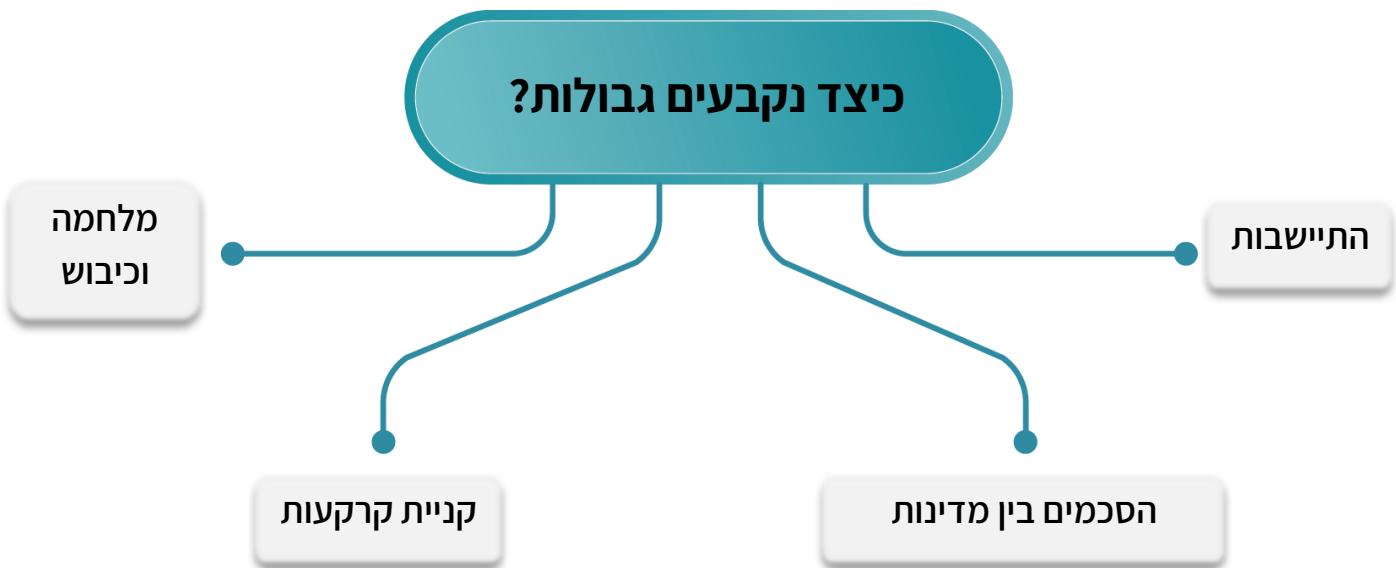
כל שיטר מדינות מכירות במדינה כמדינה עצמאית היא יכולה ל�택ד יותר טוב כלפי חוץ וככלפי פנים.

תרשיים מסכמים

תרשים 4: תנאים לקיומם מדינה עצמאית

תרשים 5: דרכי לקביעת גבולות

תרשים 6: מרכיבי האוכלוסייה במדינה

2. לאומים ומדינות בעולם

הגדירות בסיסיות

1.1 לאום וקבוצה אתנית

לאום

קבוצה שיש לה מכנה משותף שהוא מגובשת סביבו. קבוצה זו יש מדינה עצמאית או שהוא שואפת להקים מדינה כזו.

קבוצה אתנית

קבוצה שיש לה מכנה משותף אתני, כמו תרבות, שפה, היסטוריה משותפים ולפעמים גם דת משותפת. קבוצה זו לא שואפת להקים מדינה עצמאית.

לאומיות

שאיפה של קבוצה מסוימת לשולטן עצמי במסגרת של מדינה עצמאית. כמו מדינה שבה לא ישלווט בחברי הקבוצה שלטן זה.

2. סוגים לאומיות

לאומיות אתנית

קבוצה שיש לה מכנה משותף אתני, כמו תרבות, שפה וההיסטוריה משותפים ולפעמים גם דת משותפת. הקבוצה שואפת לשולטן עצמי במסגרת של מדינה עצמאית.

לאומיות פוליטית

קבוצה שיש לה מכנה משותף פוליטי, כמו רצון משותף לחיות באותה מדינה שתיבנה לפי עקרונות משותפים. הקבוצה שואפת לשולטן עצמי במסגרת של מדינה עצמאית.

3.2 סוגים מדיניות מבחינת הלאום

מדינת לאומיות אתנית

מדינה שקשורה ללאום אתני אחד וمبטאת את זכותו של שליטוֹן עצמי. חלק מסמלי המדינה, החגים הרשמיים, החוקים ומוסדות השליטון במדינה מבטאים את המכנה המשותף האתני של לאום זה. בדרך כלל לאום זה הוא רוב האוכלוסייה במדינה.

מדינה דו לאומיות

מדינה שקשורה לשני לאומים אתניים וمبטאת את זכותם של שליטוֹן עצמי. חלק מסמלי המדינה, החגים הרשמיים, החוקים ומוסדות השליטון במדינה מכנה משותף אתני של שני הלאומים הקשורים למדינה.

מדינה רב לאומיות

מדינה שקשורה ליותר מאשר לאומים אתניים. חלק מסמלי המדינה, החגים הרשמיים, החוקים ומוסדות השליטון במדינה מבטאים מכנה משותף אתני של כל הלאומים הקשורים למדינה.

מדינת כל אזרחיה

מדינה המתיחסת לכל אזרחיה כקרים אליה באותה רמה, בלי קשר למוצאים. סמלי המדינה, החגים הרשמיים, החוקים ומוסדות השליטון במדינה מבטאים את המכנה המשותף לכל אזרחיה המדינה, כולל את ערכיו הלאומיים.

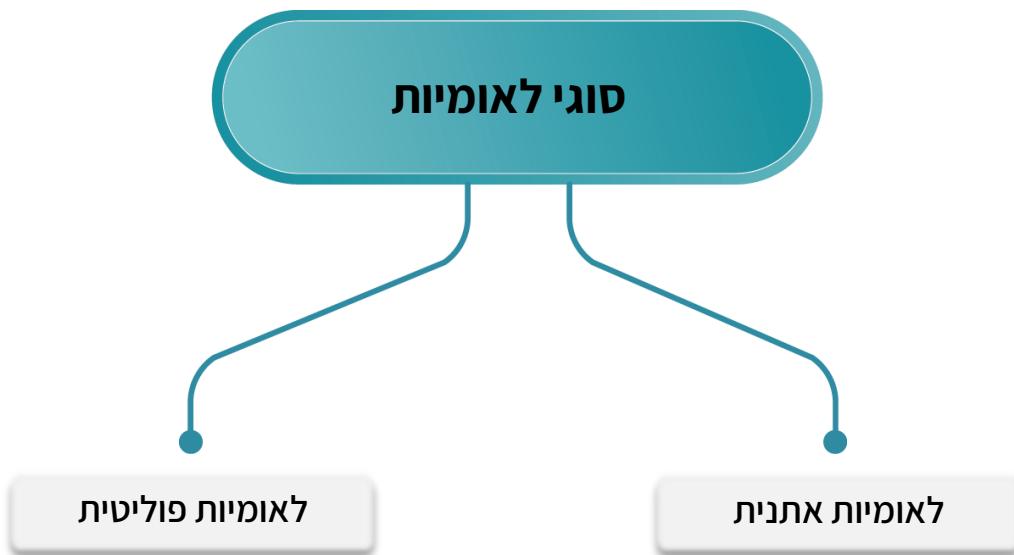
שים לב!

במדינת לאומיות אתנית, מדינה דו לאומיות ומדינה רב לאומיות תהיה לאומיות אתנית.

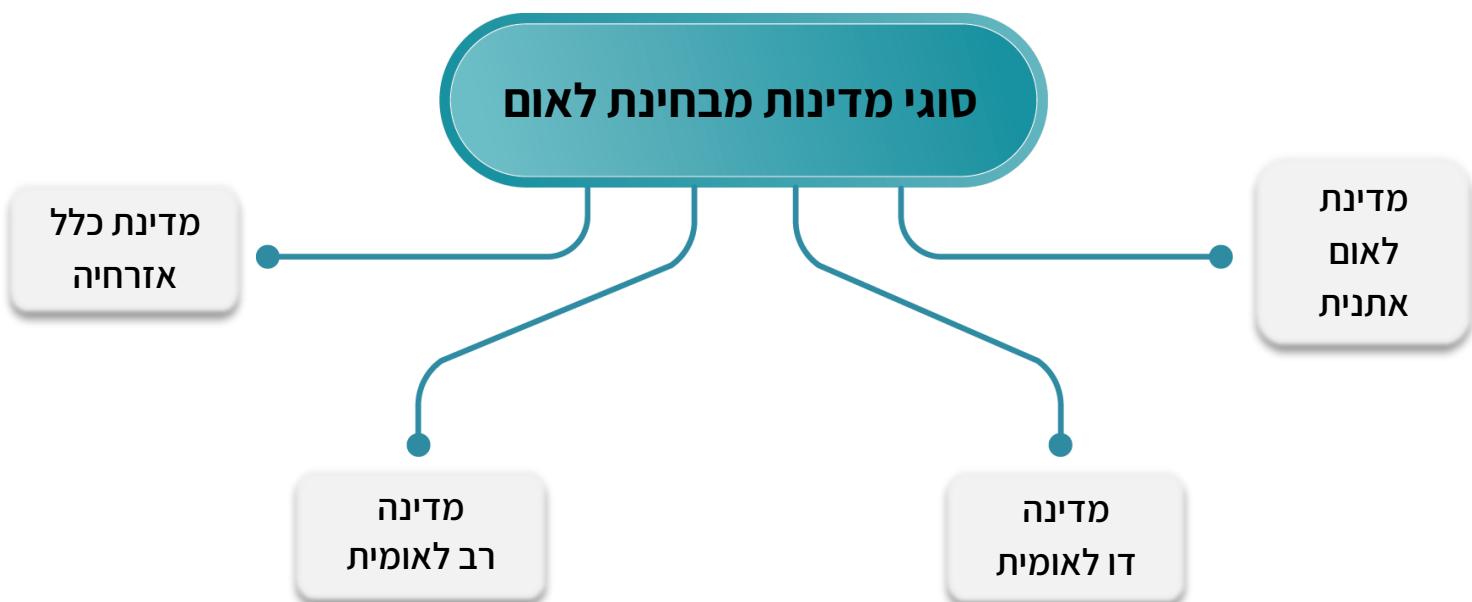
במדינת כל אזרחיה הלאומיות תהיה לאומיות פוליטית.

תרשיים מסכמים

תרשים 7: **סוגי לאומיות**

תרשים 8: **סוגי מדינות מבחינת הלאום**

2.4 מרכיבי זהות

זהות - הגדרה

זהות היא כל המרכיבים בהגדרה של אדם את עצמו ובהגדרה של החבורה אותו. זהות היא אוסף של תכונות המעציבות את האדם, והוא מושפעת מהשיכות שלו לקבוצות מסוימות.

זהות לאומית

שייכות של אדם לקבוצה ששוואפת להקים מדינה עצמאית או קשורה למדינה אחרת.

זהות אתנית

שייכות של אדם לקבוצה שיש לה מכנה משותף אתני והוא לא שוואפת להקים מדינה עצמאית.

זהות דתית

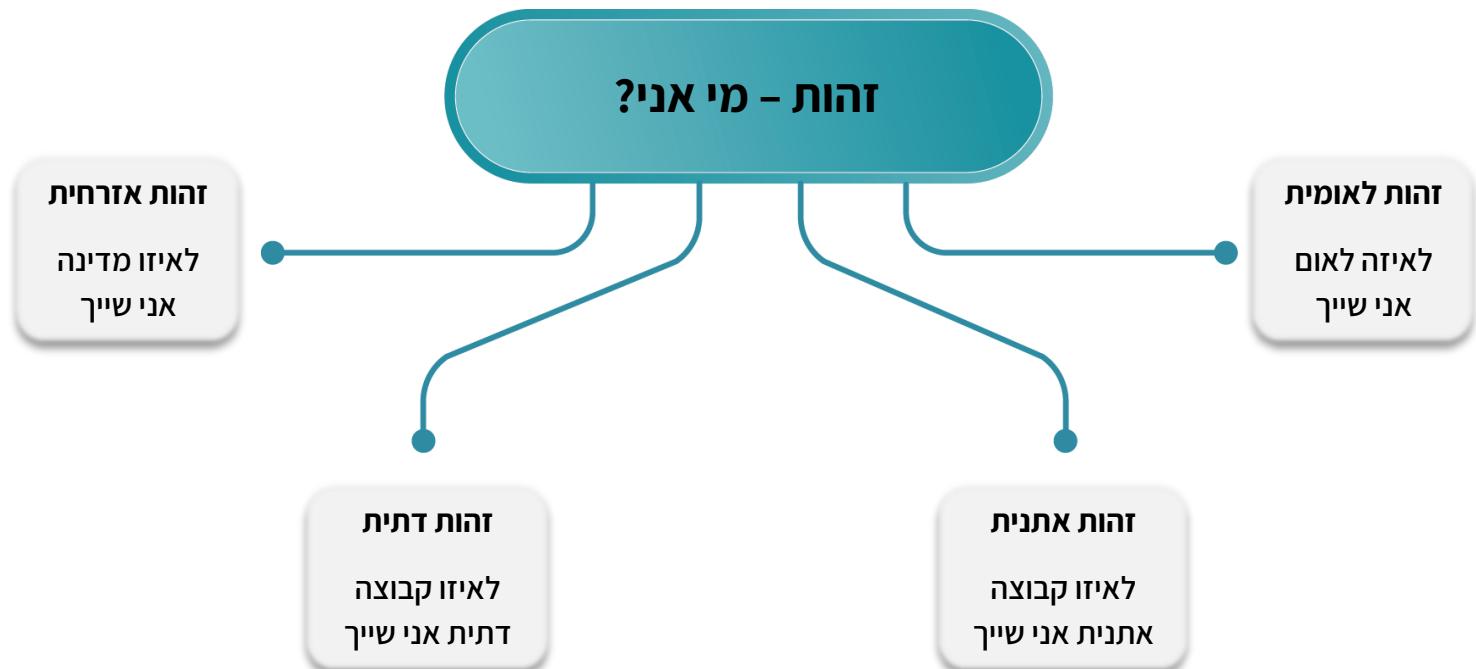
הקשר של אדם לדת מסוימת. השייכות שלו לקבוצה המחזקקה בדת זו. זהות דתית מתייחסת גם למידת הדתיות של האדם ברגע שבין חילוני גמור לדתי אדוק.

זהות אדרחית

הקשר בין האדם למدينة שאליה הוא שייך. זהו קשר של נאמנות בין שני הצדדים.

תרשימים מסכם

תרשימים 9: זהות – מי אני?

2.5 גלובליזציה

גלובליזציה - הגדרה

תהליכי הקורים בכל העולם ובهم סחרות, שירותים, מידע, רענון ובני אדם עוברים במהירות גבוהה יותר ויותר באזוריים גדולים יותר ויותר.

השפעת גלובליזציה על המדינות

מכיוון שהכל יכול לעבור מהר יותר לכל מקום, מקומות רחוקים בעולם הופכים להיות יותר מחוברים אחד לשני. כל העולם הופך לכפר אחד קטן. מצב זה נקרא "כפר גלובלי" והוא מתאפיין לכל העולם. הקירבה החדשה בין חלקי העולם משפיעה על כל מדינה בתחוםים רבים כמו חברת וכלכלה, חוקים ומשפט, חינוך והיחסים עם מדינות אחרות. בנוסף הגבולות בין המדינות לפעמים הופכים להיות פחות ברורים. במקביל קורים היום בעולם תהליכי הפקים של חיזוק זהויות לאומיות ודתיות.

איור 9: גלובליזציה

ב. המדינה הדמוקרטית

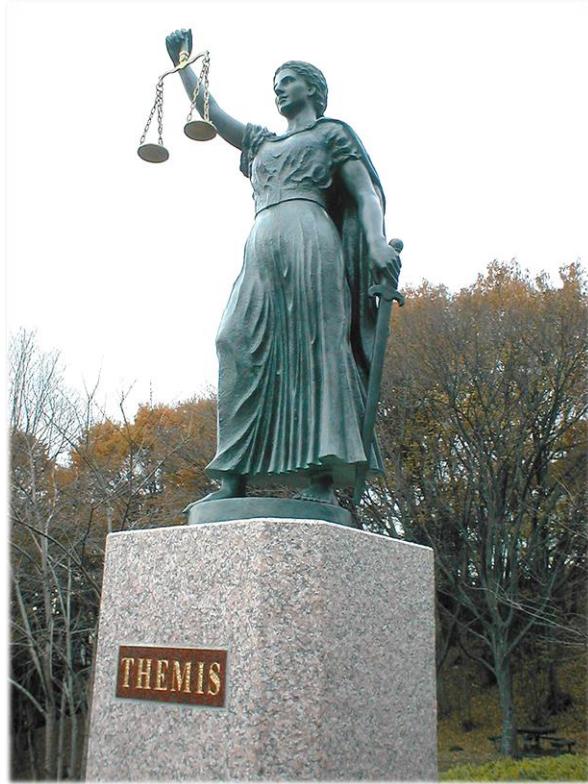
איור 11: בחירות

איור 10: פריגוד הצבעה

איור 13: THEMIS אלת הצדקה במיתולוגיה היוונית

איור 12: פסל החירות

1. עיקנון זכויות האדם והאזורח

1.1 זכויות האדם – זכויות טבעיות

זכויות האדם הן זכויות המגיעות לכל אדם בכל מקום, לפי הרעיון הדמוקרטי. הן נחשבות זכויות טבעיות. זכויות טבעיות הן זכויות שלא תלויות בשלטון שלולט. שלטונו זה אחראי לשמור על זכויות כל בני האדם החיים בשטח שלו.

הזכות לחיים וביטחון

כל אדם זכאי שלא יפגעו בחייו, בגופו ובהרגשת הביטחון האישי שלו. המדינה חייבת להגן על בני האדם החיים בשטח שלה מפני פגעה בחייהם ובגוףם.

הזכות לחירות (חופש)

לכל אדם יש זכות לחיות את חייו על פי רצונו. אסור לפגוע בחירותו של אדם על ידי מעצר או הגבלה של חופש המחשבה והפעולה שלו.

מה הזכות לחירות נגזרים סוגים רבים של חופש

חופש הדת

כל אדם זכאי להאמין בכל אמונה ודת שירצה ולקיים כל טקס ומנהג דתי שיבחר בו.

חופש מדת

כל אדם זכאי לא להאמין באף דת או אמונה, לא להיות שייך לאף קבוצה דתית, לא לשבול מכפייה דתית או הטעפה דתית ולא לקיים טקסיים ומנהגים דתיים בניגוד לרצונו.

חופש התנועה

כל אדם זכאי לנوع מקום למקום כרצונו.

חופש הנישואין

כל אדם זכאי להתחתן עם מי שירצה גם לא להתחתן בכלל.

חופש ההגנה

כל אדם זכאי להביע את דעתו ואות הביקורת שלו על השלטון בדרכים ציבוריות ובמקומות ציבוריים.

חופש המיצפון

כל אדם זכאי להתנגד לפי המוסר האישי שלו ושלא יcriחו אותו לפעול בנגד עקרונות המוסריים שלו.

חופש העיתונות

התקשרות במדינה זכאית לדוח לציבור כל פרט שתרצה בכל נושא שתרצה, כולל להעביר ביקורת על השלטון במדינה.

חופש העיסוק

כל אדם זכאי לעבוד בכל מקצוע שירצה, כל עוד יש לו את ההכשרה הנדרשת במקצוע זה.

חופש הביתו

לכל אדם יש זכות לבטא את דעתו ומחשבותיו בגלוי ובכל דרך שירצה, כולל לבוש, טקסיים, דיבור, כתוב, אמונות ודרכי התקשרות.

גבולותיו של חופש הביתו

האם במדינה דמוקרטית מותר להגיד כל דבר? האם מותר להגיד שצעריך לרוץ מישחו? האם מותר להגיד אמירות גזעניות ואמירות שמעודדות לאלימות? למרות שחופש הביתו הוא מאד חשוב, מדיניות דמוקרטיות רבות שמות גבולות לדברים שਮותר להגיד. דברים אלה הם בדרך כלל הסתנה לאלימות וגזענות, ככלומר אמרה שיכולה להביא לפועלה פוגעת בתחום האלימות והגזענות.

הזכות לשוויון – זכותו של כל אדם לקבל יחס שווה ללא הבדל דת, גזע, לאומי, מין ושפה

כל אדם זכאי שלא יתיחסו אליו שונה מאשר אחרים ויפלו אותו לرعاה בגין זהותו, הקבוצות שהוא שייך אליהן, תוכנה חיצונית, מגבלת כלשהי או כל סיבה אחרת. לכל אדם יש זכות לשוויון בפני החוק, שוויון פוליטי ושוויון הכלכליים כלכלי וחברתי.

השוויון במדינה דמוקרטית בא לידי ביטוי בשלושה היבטים: שוויון בפני החוק, שוויון פוליטי ושוויון חברתי כלכלי.

סוגי מדיניות הקשורות לזכות לשוויון

יש שלושה סוגים מדיניות של יחס שונה: מדיניות אחת לא מוצדקת, ושני הסוגים האחרים מוצדקים.

אפליה פסולה

יחס שונה לבני אדם שוים ללא סיבה מוצדקת, בדרך כלל בגלל זהותם שלם, הקבוצות שהם שייכים אליון, תוכנה חיצונית או מגבלת כלשהי.

העדפה מתקנת

יחס מועדף לקבוצה חלה או מוקפותה מסיבות חברתיות כלכליות במטרה לצמצם את הפערים בין שאר האוכלוסייה. זהה מדיניות זמנית שאמורה להתבטל כאשר מצבה של הקבוצה ישתפר.

הבחנה

יחס מועדף לאדם שיש לו צורך מיוחד. מדיניות זו מתייחסת לצורך של האדם והוא לא אמורה להתבטל כל עוד הצורך לא מתבטל.

טבלה 1: השוואת בין העדפה מתקנת לבין מדיניות של הבחנה

הבחנה	העדפה מתקנת	למי מתייחסת המדיניות?	מה המטרה?	האם המדיניות זמנית?
לאדם	לקבוצה	ל坌ודריה	לצמצם פערים	כן, היא תתקיים כל עוד מתקיים הצורך
לענות על צורך מיוחד				
ה צורך	יהיא שווה לאחרים			

הזכות ל垦ין (רכוש)

כל אדם זכאי להחזיק ברכשו ולעשות בו מה שהוא רוצה. אסור לפגוע ברכשו של אדם.

垦ין חומרי

כל רכוש של אדם שעשו מחומר.

垦ין רוחני

זכויות יוצרים. הממצאות ויצירות של אדם הן רכשו הרוחני ואסור להשתמש בהן ללא הסכמתו.

הזכות להליך הוגן

כל אדם זכאי למשפט הוגן וציבורי וליחס הוגן מהשלטון כאשר הוא עומד למשפט. חלק מזכות זו כל אדם זכאי לייצוג על ידי עורך דין ויש לו הזכות לערער על פסק הדין בבית משפט גבוה יותר.

חשיבותה של הזכות להליך הוגן

זכות זו מגנה על נאשימים מפני שימוש של רשות השلطן, למשל בית המשפט והמשטרה, ביותר מידי כוח בצורה לא הוגנת. זו זכות ש מגנה על בני אדם באחד מהמצבים החלשים ביותר שלהם מול השלטן.

המדינה קבעה מספר כלליים ש מטרתם לשמור על הזכות להליך הוגן:

- א. כל אדם זכאי לייצוג משפטי.
- ב. חיפוש בบתו של אדם יבוצע רק באישור בית המשפט (צו).
- ג. כל אדם זכאי למשפט פומבי (ציבורי).
- ד. חובה להציג בפני הנאשם את האשמות נגדו.
- ה. מעצר ללא משפט מוגבל עד ל-24 שעות. לאחר זמן זה החשוב מחויב לעמוד בפני שופט להמשך מעצרו.
- ו. לחשוד מותר ערער על פסק הדין ועל גזר הדין לערקה שיפוטית גבוהה יותר.

דוגמה לחוק במדינת ישראל השומר על הזכות להליך הוגן - חוק המעצרים

החוק קובע איך עושים מעצר בישראל. העוצר חייב להודיע לעצור למה הוא עוצר אותו. בחוק זה כתוב גם שחייבים לשמעו את הטענות של העוצר לפני שמחלייטים על המשך מעצר או שחררו בערבות. בנוסף, חייבים להסביר לעצור את הזכויות שלו, למשל הזכות להיפגש עם עורך דין (במימון המדינה).

הזכות לכבוד

כל אדם זכאי שלא ישפלו אותו או יזללו בו.

הזכות לפרטיות

כל אדם זכאי לחיות בלי שיחשפו חלקיים מחייו, גוף וחפציו מבלתי שהוא מעוניין בכך.

הזכות לשם טוב

כל אדם זכאי שםנו לאIOCFS ושלא יפרסמו עליו מידע שקרי ושלילי.

טבלה 2: השוואת בין הזכות לפרטיות לבין הזכות לשם טוב

הזכות לשם טוב	הזכות לפרטיות	הזכות לשם טוב
מידע שקרי או אמיתי?	פרי	אמיתי
אם חייב להיות פרסום של המידע?	כן	לא
אם המידע חייב להיות שלילי?	לא משנה	כן

1.2 זכויות האזרחה

זכויות המוענקות על ידי המדינה רק לאזרחי המדינה. זכויות אלה קשורות להשתתפות במדיניות של המדינה. זכויות אלה הן: הזכות לבחור ולהיבחר והזכות להתארגן במסגרת של מפלגה המתמודדת בבחירות.

הזכות לבחור ולהיבחר - הגדרה

כל אזרח זכאי במדינה שלו להצביע בבחירות לשלטון וגם להיות מועמד בבחירות אלה ולנסות להיבחר.

1.3 זכויות חברתיות

זכויות המדינה נותנת לתושביה במטרה להבטיח שתהיה להם רמת חיים בסיסית או מכובדת. המדינה מעניקה זכויות אלו לאזרחה בהתאם למיניות החברתית כלכלית של השלטון. זכויות אלו ניתנות דרך תקציבים ושירותים שהמדינה נותנת. רמת הזכויות החברתיות שכל מדינה דמוקרטית נותנת היא שונה.

הזכות לדיר

זכותו של כל אדם שהמדינה שלו תdag לו מקום לגור בו אם הוא לא יכול לדאג לכך בעצמו.

הזכות לחינוך

זכותו של כל אדם לוכש חסלה במימון המדינה, כדי שיוכל לוכש ידע ומוניטין אישיות וחברתיות שיבטיחו שהוא יוכל בעתיד למצוא עבודה ולהתפרנס ממנה.

הזכות לטיפול רפואי

זכותו של כל אדם שהמדינה שלו תdag לו לכל טיפול רפואי שהוא צריך, גם אם הוא לא יכול לשלם על הטיפול זהה.

זכויות עובדים

זכותו של כל אדם שהמדינה שלו תdag שבסמוך העבודה שלו יהיו תנאים עבודה הוגנים, כמו למשל קביעת שכר מינימום, שעות עבודה ומנוחה.

הזכות לרמת חיים

כוללת בתוכה את כל הזכויות החברתיות. זכותו של כל אדם שהמדינה שלו תדאג שהוא יהיה ברמת חיים חברתית כלכלית סבירה או מוכבדת, גם אם אין לו כסף לדאוג לכך בעצמו.

1.4 זכויות קבוצה – הגדרה

זכויות שניתנות למיעוטים במדינה. מטרת זכויות אלה לסייע לקבוצה לשמר על זהותה הייחודית במדינה. זכויות אלה באוט לידי ביטוי בתחוםים שפה, חינוך, תרבות, יציג בשלטון כקבוצה. כל מדינה קובעת עד כמה להעניק זכויות אלה ועד כמה לתמוך בהן בתקציב של המדינה.

דוגמאות לזכויות קבוצה הנגזרות מההגדרה

1. הזכות לחנוך את הילדים בבתי ספר של המיעוט, בהם מלמדים בשפת המיעוט, ומלמדים את תרבות המיעוט ואת דתו. לפעמים בתיה הספר הם במימון של המדינה ולפעמים פרטיים.
2. הזכות להקים בת תפילה וכל מבנה לצריך כדי לקיים את טקסי הדת של המיעוט. לעיתים המדינה מקצתה תקציב לבניינים אלה ולעיתים לא.

1.5 זכויות מתנגשות

או אפשר להגשים את כל הזכויות לכל בני האדם בצורה מוחלטת. הרובה פעמים הזכויות מתנגשות אחת בשנית, כלומר כדי לקיים זכות לאדם אחד צריך לפגוע בזכות של אדם אחר. לפעמים הזכויות מתנגשות גם בנסיבות של המדינה כמו לשמור על ביטחון המדינה. במקרה של התנגשות בין זכויות צריך לדאוג בצורה מאוזנת לכל הזכויות ולפגוע בזכויות בצורה סבירה בלבד.

1.6 חובות האדם

לכל אדם החובות המוסריות הבאות:

1. להכיר בזכויותיהם של אנשים אחרים.
2. להימנע מפגיעה בזכויות של אנשים אחרים.

1.7 חובות האזרחה

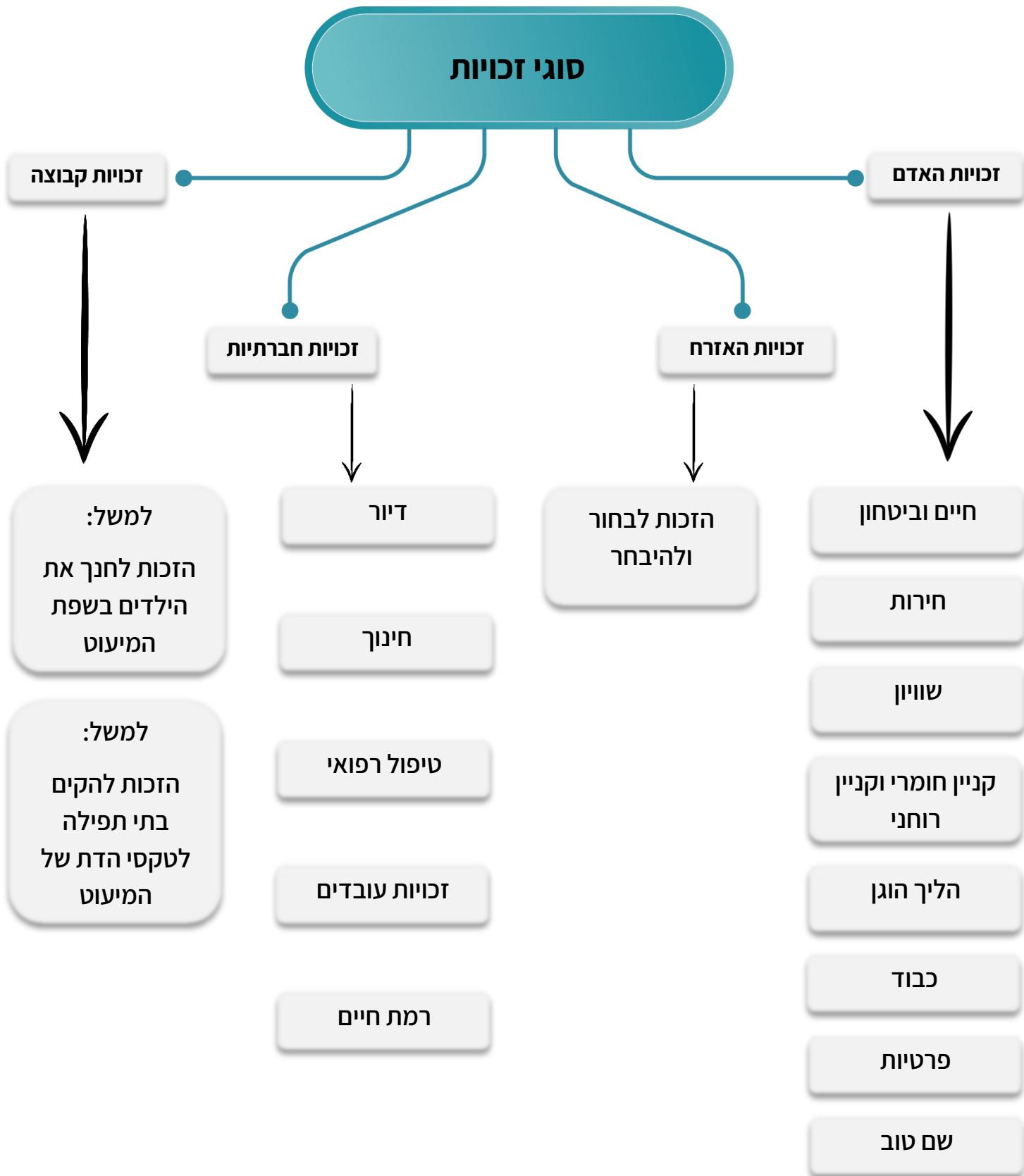
1. חובת ציות לחוק כולל תשלים מייסים וחלוקת מה מדיניות גם שירות צבאי.
2. חשוב להשפיע על המדינה דרך הצבעה בבחירה ובעוד דרכים, אך זו לא חובה.
3. חשוב לתרום למدينة ולקהילה, אך זו לא חובה.

הקשר בין זכויות לחובות

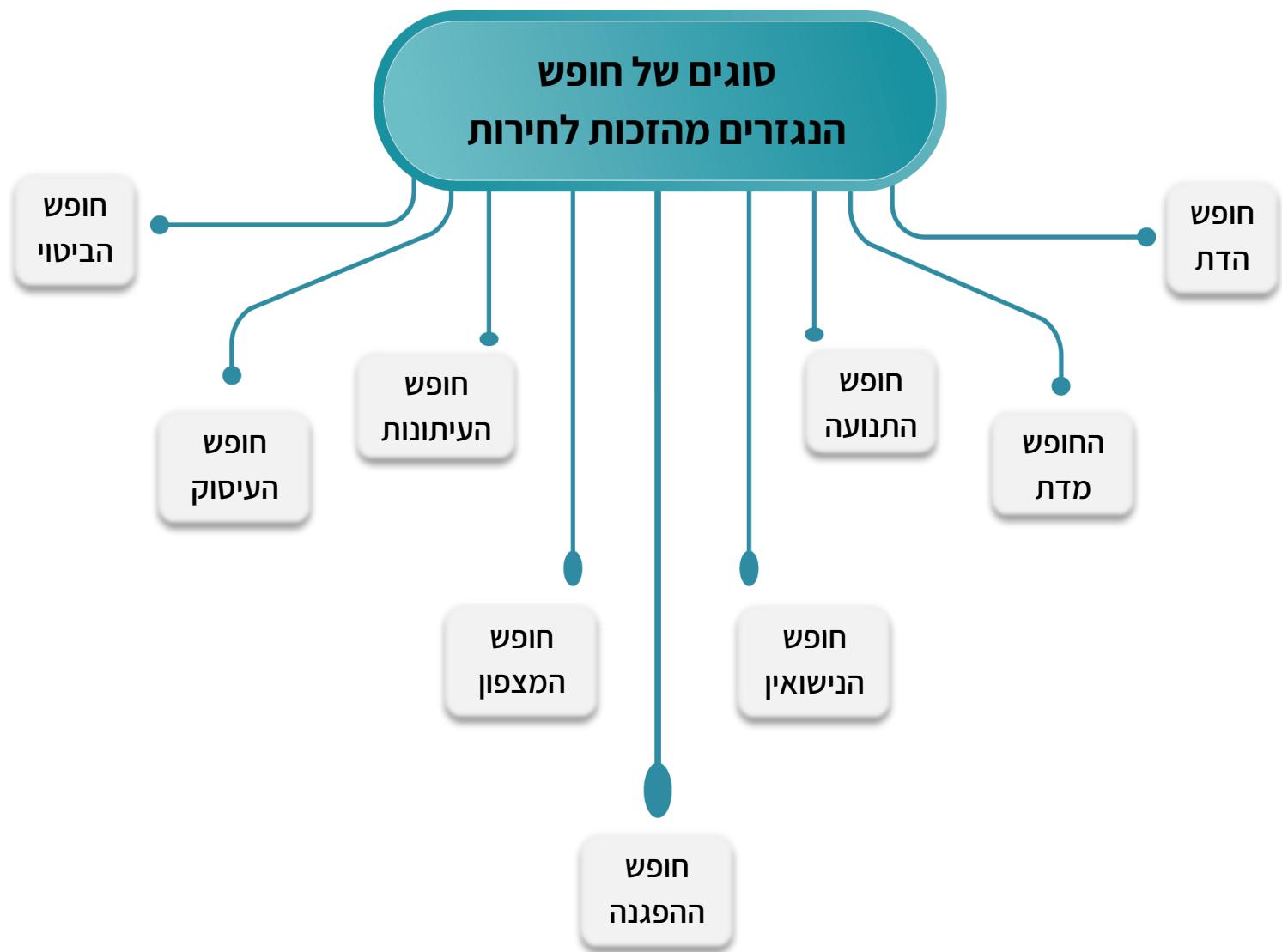
כל אדם חייב למלא את חובת האדם הבסיסית: לא לפגוע בזכויות של אנשים אחרים. אם לא ימלא את החובה זו, אפשר לפגוע בזכויות האדם שלו בצורה כלשהי כדי להגן על אנשים אחרים. אותו אדם יוכל עונש לפי החוק, אבל למדינה אסור לפגוע בזכויות שלו שלא קשורות לעונש המוגדר בחוק, יש עונשים בחוק גם לאנשים שלא מ滿לים את חובת האזרחה לציטת לחוק, למשל לא משלמים מייסים, לא מתגייסים לצבאה או עוברים על החוק בדרךים אחרות.

תרשימים מסכמים

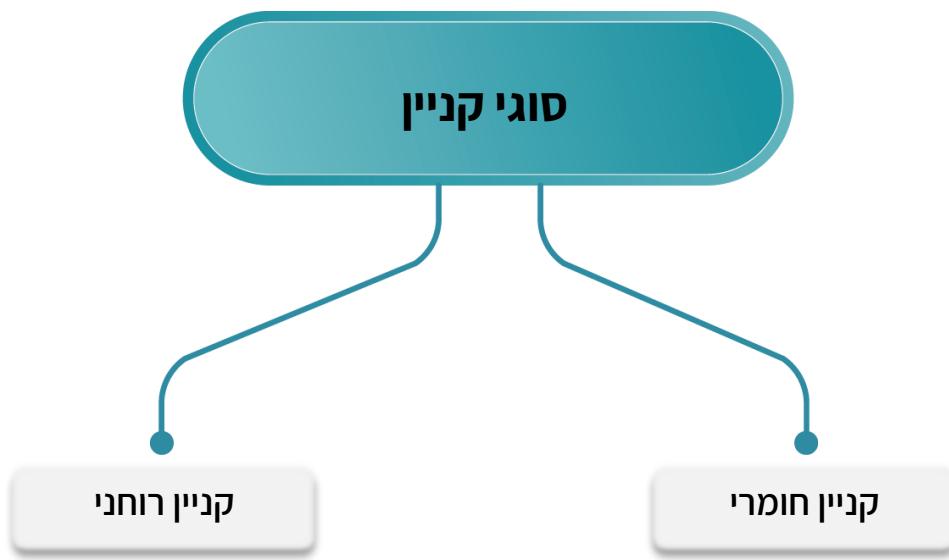
תרשים 10: סוגי זכויות

תרשים 11: סוגים של חופש הנגזרים מהזכות לחרירות

תרשים 12: סוגים קניין

תרשים 13: סוגים מדיניות הקשורות לזכות לשוויון

2. עקרונות דמוקרטיים נוספים

1.1 עיקון שלטון העם

הגדרה

זהו עיקון בסיסי וחשוב בדמוקרטיה. האזרחים במדינה הם המוקור לסמכוות השלטונית במדינה. האזרחים בוחרים נציגים שישלטו בהם לתקופה מוגדרת הקבועה בחוק. בחירות דמוקרטיות הן חשובות ביותר למימוש עיקון שלטון העם במדינה.

תנאים לקיום בחירות דמוקרטיות

כדי שהבחירות יהיו באמת דמוקרטיות הן צריכות למלא חמישה תנאים:

1. בחירות כלליות

כל אזרח המדינה זכאים לבחור ולהיבחר לשולטן, אם הם עומדים בתנאים שהחוק קובע, כמו גיל מינימלי.

2. בחירות חופשיות

אף אחד חוץ מהבחירה לא יודע למי הוא הצביע. זה מבטיח שהבחירה לא ישפיע מלחיצים של אחרים ויכול להחליט בלבד, בחירות שמתבצעות מאחוריו פרגוד באופן חופשי.

3. בחירות מוחדריות

הבחירות חוזרות על עצמן בכל פעם אחורי אותו זמן. החוק קובע כמה זמן עבר בין בחירות לבחירות.

4. בחירות שווניות

כל הקולות של כל המצביעים שוויים.

5. התמודדות חופשית

בחירות יש תחרות הוגנת המבוססת על זכויות דמוקרטיות כמו חופש הביטוי.

מאפייני המשטר הפרלמנטרי

במשטר פרלמנטרי האזרחים בוחרים נציגים לפרלמנט. הפרלמנט הוא חלק חשוב ובסיסי שלטון והוא מחקק את חוקי המדינה. מתוך הפרלמנט נבחרת ממשלה, אותה מנהל ראש הממשלה. ראש הממשלה הוא מנהיג המדינה ונשיא המדינה הוא תפקיד טקסי בעיקר. למרות של הממשלה יש הרבה כוח בשלטון, הפרלמנט יכול להפיל אותה בכל רגע על ידי הצבעה שמתקימת בפרלמנט ונקראת הצבעת אי אמון.

איור 14: הכנסת ישראל מבפנים – הפרלמנט הישראלי

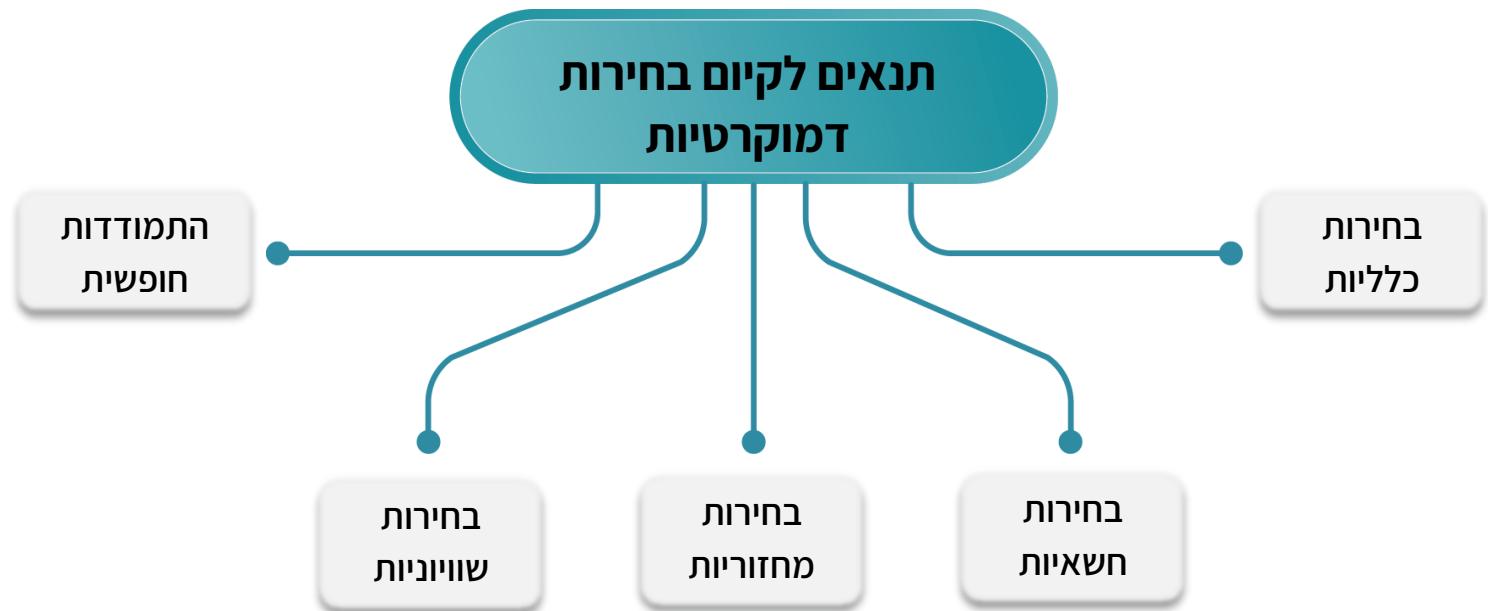

איור 15: הכנסת ישראל מבחוץ – הפרלמנט הישראלי

עיקנון שלטון העם – תרשימים מסכם

תרשים 14: תנאים לקיום בחירות דמוקרטיות

2.2 עיקנון שלטון החוק

הגדרה

כולם צריכים לצוית לחוק במדינה, כולל הנציגים שבשלטונו. החוק מתייחס לכלם באופן שווה. החוק נכתב על ידי נציגי השלטון שהזריםים בחרו.

סוגי עברינות

überinenot היא הפרה של החוק. יש כל מיני סוגים של עברינות, שההבדל ביניהם הוא בעיקר המנייע של העבריין.

1. עברינות פלילית רגילה

פועלה לא חוקית. המנייע של העבירה הוא רוח אישיות של העבריין, למשל: גנבה, אונס ורצח.

2. עברינות פוליטית

פועלה לא חוקית. המנייע לעבירה הוא רצון של העבריין לקדם עדמה פוליטית שלו. עברינות זו מאימית על קיומו של המשטר הדמוקרטי.

3. עברינות אידיאולוגית - סירוב מטעמי מצפון או אידיאולוגיה

הפרת החוק במצב של התנגדות בין החוק לבין המסור או האמונה הדתית של העבריין. העבריין בוחר לפעול על פי העקרונות שלו ולא לצוית לחוק, והוא מוכן לקבל על כך עונש.

4. עברינות שלטונית

פועלה לא חוקית שمبرצע אדם שנמצא בתפקיד שלטון. העבריין מנצל את התפקיד שלו כדי לבצע את העבירה. בסוג עברינות זה נכללות גם עבירות המבוצעות ממניע אישי וגם עבירות המבוצעות ממניע פוליטי.

אלימות פוליטית

פועלה כחנית שהיא פגעה פיזית או הסתנה של אחרים לאלימות, נגד נציגי השלטון, ארגונים או אדם בغال העמדת הפוליטית שלהם. מטרת העברינות לקדם עדמה פוליטית. אלימות פוליטית מאימית על קיומו של המשטר הדמוקרטי.

פקודת בלתי חוקית בעלייל

פקודה או הוראה שמנגינה ממפקד או מהשלטן. ההוראה נוגדת ערכים מוסריים אנושיים בסיסיים. חוסר המוסריות של ההוראה הוא ברור ובולט. אסור לצוות לפקודה הזו. צוות להוראה יגרום להעמדה לדין של נתן הפקודה ושל המבצע.

הבעיתיות בהגדירה של פקודה בלתי חוקית בעלייל

פקודת בלתי חוקית בעלייל מוגדרת כפקודה שברורճ שאסור לצוות לה מבחינה מוסרית. חיל שיציית לה ייענה. מצד שני חיל שיחליט שפקודת מסוימת היא פקודה בלתי חוקית בעלייל ולא יציית לה, ולאחר מכן בית המשפט יחליט שזו הייתה פקודה סבירה מבחינה מוסרית, יענש גם הוא. חיללים צעירים במצב חירום צריכים להחליט במהירות האם לצוות לפקודה או לא והם מסתמכים בקבלה עונש על כל החלטה שיקבלו.

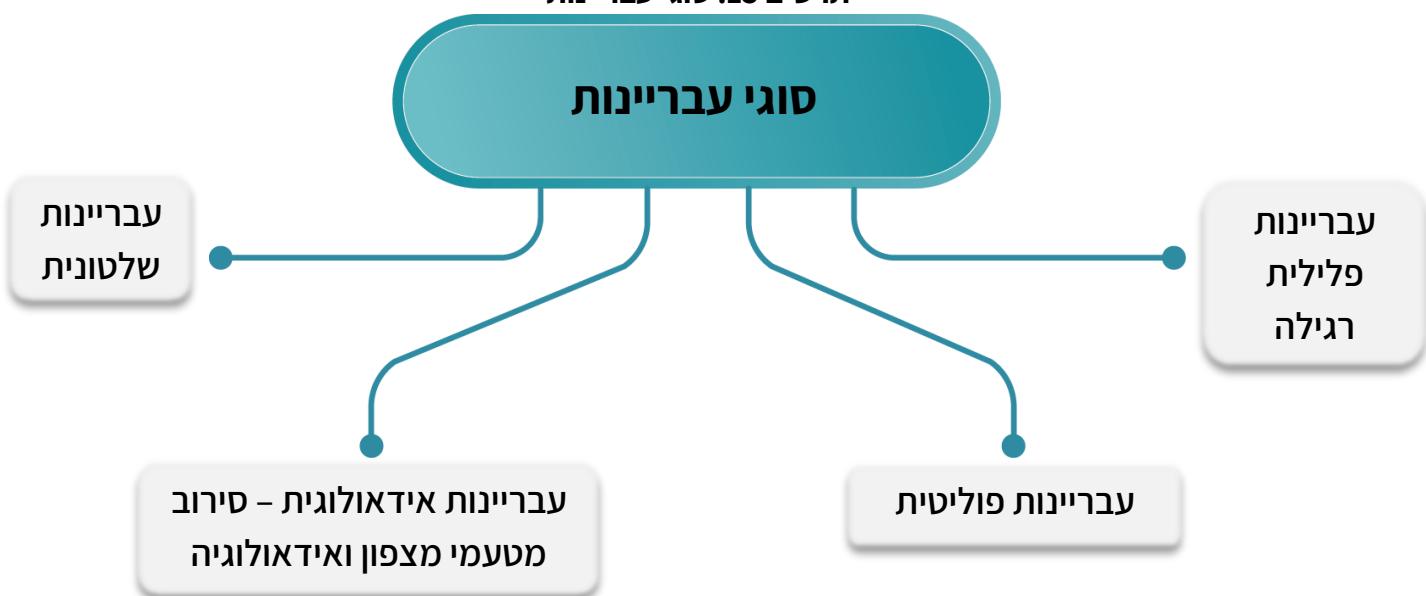
דוגמה לפקודת בלתי חוקית בעלייל – כפר קאסם

ב- 1956, בכפר קאסם, כפר ערבי ישראלי, החיללים קיבלו פקודה לשומר על עצר מהשעה חמיש בערב. **מי שיסתווב בחוץ אחורי חמיש בערב - צרי להרוג אותו.** הפקודה פורסמה בצהרים, והתושבים יצאו כבר לעבודה ולא ידעו עליה.

47 אנשים חזרו אחורי חמיש בערב הביתה מהעבודה והחיללים ירו בהם והרגו את כולם. החיללים ששמרו על הכפרים השכנים הבינו שזו פקודה בלתי חוקית בעלייל ולא הרגנו את התושבים. בית המשפט קבע שהחיללים אשימים בביצוע פקודה בלתי חוקית בעלייל.

עיקנון שלטון החוק – תרשימים מסכמים

תרשימים 15: סוגי עברינות

2.3 עיקנון הכרעת הרוב (החלטת הרוב)

עיקנון שקבע שהחלטות דמוקרטיות מתקבלות על פי הצבעתם של רוב המשתתפים בקבלת ההחלטה.

חשיבות עיקנון הכרעת הרוב לדמוקרטיה

אפשר לקבל החלטות בצורה הדמוקרטית, של החלטת הרוב, ואפשר לקבל החלטות בדרך אחרת, כמו למשל החלטה של אדם אחד או של מיעוט. במצב זה מעט מדי אנשים מוחזקים בידי כוח גדול מדי וזה לא דמוקרטי.

עריצות הרוב

עריצות רוב היא מצב שבו הרוב משתמש לרעה בכוחו המספרי כדי לפגוע בזכויות של מיעוטים. זאת החלטות רוב לא דמוקרטיות.

2.4 עיקנון הגבלת השלטון

שלטון יש כוח רב ש מגיע ממוקורות שונים. למשל:

1. **כספי:** תקציב המדינה עומד לרשوت השלטון.
2. **מידע:** ארגוני המודיעין, השב"כ והמוסד בישראל מעבירים מידע לשפטון.

יש סנה שהשלטן משתמש בכוחו לרעה כדי לפגוע בזכויות של אנשים במדינה. בכל מדינה דמוקרטית יש כל מיני אמצעים שתפקידם למנוע מהשלטן להשתמש בכוחו לרעה.

הפרדת רשויות

פיזול הכוח של השלטן בין שלוש רשויות, שהן שלוש רשויות השלטון: רשות מחוקקת, רשות מבצעת ורשות שופטת.

הפיזול לרשות נעשה על מנת שלא יהיה יותר מדי כוח שלטוני במקום אחד.

כל רשות היא עצמאית וננתנה לפיקוח של הרשות האחרת. בין הרשותות מתקיים יחסי איזון, ריסון ובקרה. הרשותות מאצנות זו את זו על ידי פיזור הסמכויות.

תפקיד שלוש הרשות

הרשות המחוקקת

מחוקקת את חוקי המדינה (הכנסת בישראל).

הרשות המבצעת

דואגת לביצוע של החוקים ומנהלת את המדינה (הממשלה בישראל).

הרשות השופטת

שופטת את מי שעבре על החוקים ושומרת שהרשותות האחרות יתנהלו לפי החוק (בתי המשפט בישראל).

תרשים 16: שלוש רשותות השלטון

חוקה - הגדרה

משמעותם של המונחים שכתובים בו:

1. העקרונות הבסיסיים של המדינה
 2. מבנה רשות השלטון והיחסים ביןיהן
 3. עקרונות השמירה על זכויות במדינה
- לחוקה יש מעמד משפטי שהוא מעל לחוקים רגילים במדינה.

חוקה וחוקי יסוד

בישראל, בניגוד לארצות הברית למשל, אין מסמך שלם שכותבה בו חוקה. במקום זאת בישראל יש מספר חוקים שנקבעים חוקי יסוד. חוקים אלה נחקקו כל אחד בנפרד, בניגוד לחוקה. כמו לחוקה, גם להם יש מעמד משפטי עלילון על חוקים רגילים.

2.5 עקרון הפלורליזם

פלורליזם – הגדרה

יש במדינה מגוון של דעתות ואמונות שונות, אנשים שונים וקבוצות שונות. המדינה מבינה שהזה חשוב לדמוקרטיה שיהיו במדינה דעתות שונות, אנשים שונים וקבוצות שונות, והיא תומכת בכך שאנשים יבטאו דעתות שונות.

דוגמאות לפולורליזם בחברה ובמדינה

פלורליזם פוליטי: ריבוי מפלגות בעלות דעתות שונות.

פלורליזם כלכלי: ריבוי ארגונים כלכליים, כמו איגודים עובדים למשל.

פלורליזם חברתי: ריבוי ארגונים חברתיים בעלי מטרות שונות.

פלורליזם חינוכי: זרמים שונים בחינוך.

2.6 עקרון הסובלנות

סובלנות – הגדרה

קבالت השונה. יחס מכובד למי ששונה ממנו, לדעותיו ולאורח חייו. לא להגיב בצורה אלימה בזמן ויכוח. המדינה לא תפעיל כוח שלטוני כדי להשתיק עמדות מרגיזות או ביקורתיות כלפייה.

חשיבות הסובלנות בחברה דמוקרטית והסכנות לדמוקרטיה בלי סובלנות

בחברה דמוקרטית יש הרבה דעתות וקבוצות שונות. אנשים השונים אחד מהשני יכולים לחיות כל אחד את חייו כמו שירצטו ולבטא את דעתיהם כמו שירצטו רק אם יש בחברה סובלנות. בחברה לא סובלנית מפגש בין אנשים שונים יתדרדר מהר מאד לאליות. יש סכנה שדעתות שנמצאות במייעוט יושתקו ואנשים יפחוו להביע דעתם שהרוב לא מסכים איתן. יש גם סכנה שאנשים לא יהיו סובלניים למדייניות של השלטון הנבחר וינטו להפעיל אלימות כלפיו כדי לשנות את המדיניות.

3. סוגיות נוספות במדינת הדמוקרטיות

1.1 גישות כלכליות חברתיות

הגישה הנאו ליברלית – הגדרה

גישה זו מאמינה שהחירות החשובה יותר מהשוויון בתחום הכלכלי. לכן חשוב לה שבסכלכלת המדינה תהיה יוזמה פרטית ותחרות בתחום הכלכלי. המדינה מעורבת בכלכלתה כמה שפחות, והיא תיקח מהאזורים שלא כמה שפחות מיסים. במדינה כזו יהיו פחות תקציבים בתחום הרווחה (כמו דמי אבטלה, ביטוח לאומי, סיוע לנכים).

הגישה הסוציאל דמוקרטיבית – הגדרה

גישה זו מאמינה שהשוויון חשוב יותר מהחירות בתחום הכלכלי. חשוב לה להקטין את הפער בין העניים לעשירים בחברה. אדם שנזקק יכול לקבל עזרה כלכלית מהמדינה, שרוואה את עצמה אחראית לחלים שבה. המדינה מעורבת במידה רבה במטירה להבטיח שכל אדם חי בה יהיה בכבוד. במדינה כזו יהיו תקציבים גדולים יותר בתחום הרווחה (כמו דמי אבטלה גבוהים יותר, ביטוח לאומי, סיוע לנכים). מדינה כזו תיקח מהאנשים החזקים כלכליות מיסים גבוהים ותשתמש בו כדי להקטין את הפער בין עניים לעשירים במדינה.

טבלה 3: השוואה בין גישות חברתיות כלכליות

גישה סוציאל דמוקרטיבית	גישה נאו ליברלית	ערך חשוב
שוויון	חירות	רמת מעורבות בכלכלת המדינה
הרבה מיסים, בעיקר מבעלי מלאכה	מעט מעורבות מעת	כמה מיסים ייקחו
צמצום פערים, עזרה לחלים	יזמה פרטית ותחרות	מה חשוב להם שייהי בכלכלת המדינה של המדינה
הרבה תקציבים בתחום הרווחה, כמו ביטוח לאומי	מעט תקציבים בתחום הרווחה, כמו ביטוח לאומי	דוגמאות להתנהלות של המדינה

שים לב!

הגישה הליברלית מאמינה שהחירות הכלכלית יותר חשובה,

זה לא אומר שהוא לא מאמין בערך השוויון בכלל.

אין מדינה דמוקרטית בלי שוויון ברמה מסוימת.

הגישה הסוציאל-דמוקרטית מאמינה בשוויון כלכלי,

זה לא אומר שהוא לא מאמין בערך החירות בכלל.

אין מדינה דמוקרטית בלי חירות ברמה מסוימת.

3.2 תפקידי התקשרות במדינת דמוקרטיה

لتקשורת במדינת דמוקרטיה יש מספר תפקידים:

1. דיווח

התקשורת נותנת לאזרחים מידע על המתרחש במדינה ועל פעולות השלטון בכל התחומים.

2. פרשנות

התקשורת מפרשת את העבודות שהיא מדווחת עליהם. היא מסבירה מה הרקע למה שקרה, מה זה אומר ואייר זה ישפיע علينا.

3. ייעוץ

התקשורת עוזרת לאזרחים להחליט על דעתו פוליטית ולהביע דעתו על השלטון.

4. חקירה

כמעט כל כלי התקשרות מבצעים גם תחקירים. הם אוספים מידע ומננים את תשומת הלב של הציבור לנושאים חברתיים, כלכליים ומדיניים. זה מכיר את השלטון להקפיד על התנהלות תקינה.

5. הבניית מציאות

התקשורת מעצבת את המציאות ואת סדר היום של רוב האזרחים, כי רוב הציבור מקבל את המידע שלו רק מכלי התקשרות. לכן מה שהוא יודע על מה שקרה בפוליטיקה מגע מהתקשורת, שמעצבת את התמונה הכלכלית שיש לו על הפוליטיקה.

התקשרות – "כלב השמירה של הדמוקרטיה"

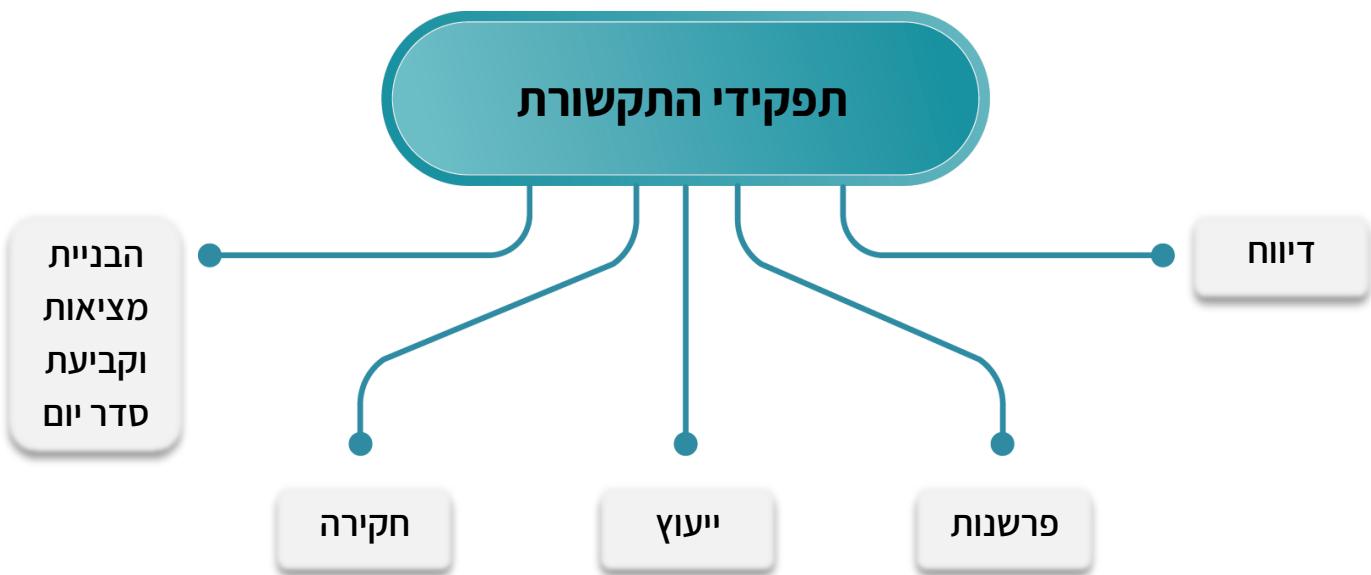
לפעמים קוראים לתקשרות "כלב השמירה" של הדמוקרטיה מכיוון שהתקשרות יכולה לשמור על השלטון ולהכריח אותו להיות דמוקרטי יותר. אם התקשרות מדווחת לאזרחים על חופר תפקוד של השלטון ומעבירה ביקורת על השלטון, זה מכricht את השלטון להשתפר, כי הוא יודע שמשתכלים עליו. התקשרות יכולה גם לחתם במא לאזרחים פשוטים להעביר ביקורת על השלטון. האזרחים יכולים להתעדכן במה שהשלטון עשה דרך התקשרות ולגבש על כך את דעתם.

חשיבותה של תקשורת לא מגויסת

כדי שהתקשרות תוכל להעביר ביקורת על השלטון ולשמור על הדמוקרטיה, היא צריכה להיות לא מגויסת, כלומר לא לתמוך תמיד לצד של השלטון. תקשורת שתומכת תמיד לצד של השלטון ומדווחת רק את מה שהשלטון רוצה שהיא תדועה, לא מעבירה ביקורת ולא מראה לאזרחים גם את החסרונות של השלטון. במקרה כזה לרוב האזרחים אין דרך לדעת כשהשלטון מתפרק פחות טוב.

תפקידי התקשרות במדינת דמוקרטיה – תרשימים מסכום

תרשים 17: תפקידי התקשרות

ג. מאפיינים יהודים של מדינת ישראל

איור 16: מבצע העלאת יהודי תימן "על כנפי נשרים"

איור 17: הכותל המערבי

1. סמלי המדינה והקשר שלהם ליהדות

סמלים המדינה קבועים בחוק והם מבטאים את הקשר בין המדינה לדת היהודית, לתרבות היהודית ולעם היהודי.

איור 18: דגל ישראל

דגל המדינה

דגל מדינת ישראל מורכב מנגנון דויד שהוא סמל יהודי מסורתי ומפסים בצבע תכלת ולבן שהם צבעי הטלית היהודית.

איור 19: סמל המדינה

סמל המדינה

באמצע סמל המדינה יש מנורה עם שבעה קנים, שני הצדדים שליה ענפי זית ולמטה כתוב "ישראל". המנורה מסמלת את המנורה שעמדה בבית המקדש בירושלים.

איור 20: ההמנון

המנון המדינה והקשר שלו לציוויליזציה

המנון המדינה, "התקווה", מדבר על שאיפת העם היהודי לחזור לארץ ישראל ולחדר בה את המצב שבו יש לו חירות ועצמאות כעם.

2. חוק מדינת ישראל והקשר שלהם ליהדות

2.1 חוק השבות

חוק שקבע שכל יהודי זכאי לעלות למדינת ישראל ולהתיישב בה. החוק קובע שכל יהודי יכול להביא איתו גם את בן או בת זוגו, את ילדיו ובני או בנות זוגם ואת נכדיו ובני או בנות זוגם, גם אם הם לא יהודים.

מיهو יהודי על פי חוק השבות?

במהלך השנים היה ויכול איך להגדיר יהודי שיכל לעלות לארץ על פי חוק השבות. ההגדרה שנקבעה אומרת היהודי הוא מי שנולד לאם יהודיה או התגיר, ולא שיר לאף דת אחרת. החוק לא מגדיר איזה גיור צריך לעבור בשבייל להיחשב יהודי ויש על זה ויכול כבר שנים רבות.

חוק השבות – חוק שעושה הבחנה או אפליה פסולה?

מצד אחד, מדינת ישראל מגדירה את עצמה כמדינה של כל היהודי בעולם ולכן חוק השבות עונה על **הצורך** לנתן לכל יהודי שרצה לגור בה. חוק זה עונה גם על **הצורך** של יהודים רבים למצוא מקום בטוח ללא אנטישמיות לגור בו. لكن אפשר לראות את חוק השבות כחוק שעושה **הבחנה**. יש מדינות רבות בעולם שיש להם חוקים דומים לגבי בני הלאום שלהם.

מצד שני, חוק השבות נוקט **במדינות הגירה שונה וקלה** יותר ליהודים מאשר לשאר הלאומים. הוא מאפשר לכל היהודי שגר בישראל להביא את קרובי משפחתו לגור במדינה, גם אם הם לא יהודים. אזרחי מדינת ישראל שגרים במדינה ואיינם יהודים לא יכולים להביא את קרובי משפחתם לגור איתם בישראל. لكن יש הטוענים כי החוק עושה **אפליה פסולה**.

2.2 חוק האזרחות

חוק שמנגדיר את הדרכים השונות שאפשר לקבל בהן אזרחות ישראלית:

א. מכוח חוק השבות: כל מי שעולה למדינת ישראל לפי חוק השבות מקבל אוטומטית אזרחות ישראלית.

ב. מכוח לידה: כל מי שנולד לאזרחים ישראלים זכאי לאזרחות ישראלית.

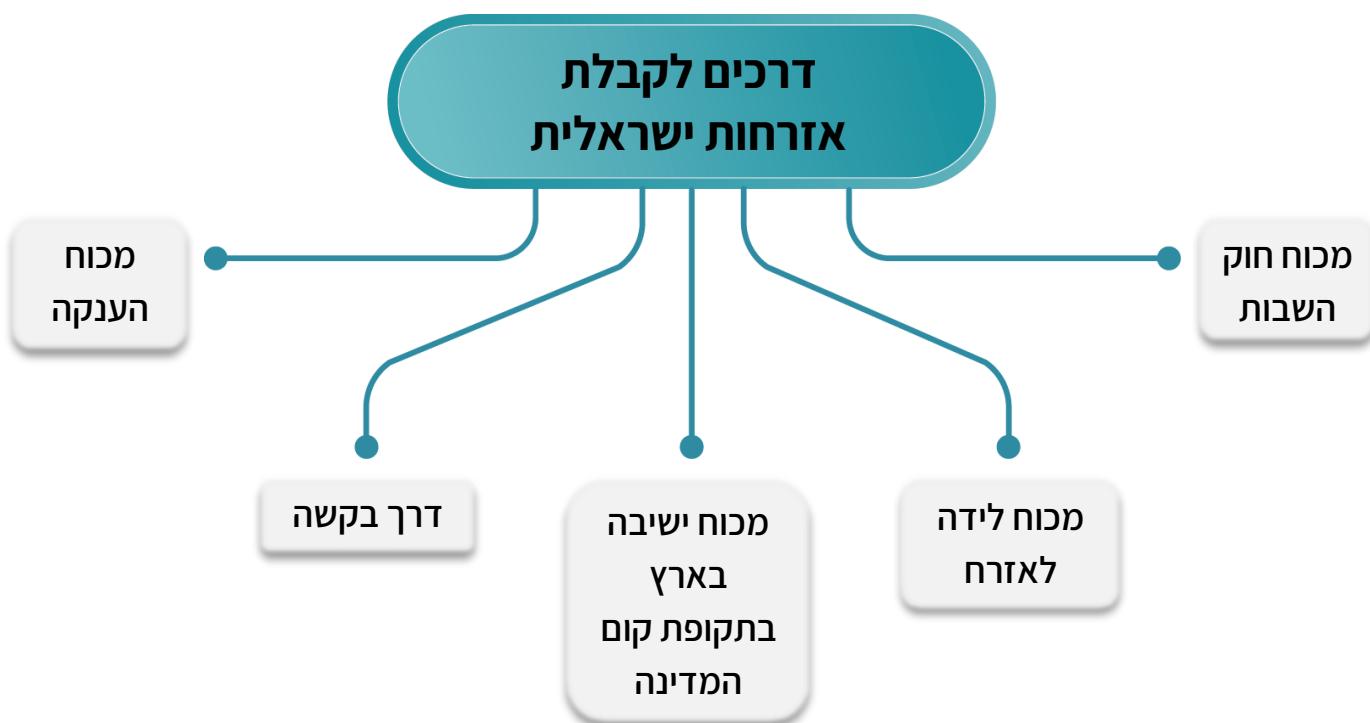
ג. מכוח ישיבה בארץ בתקופת קום המדינה: כל מי שחי בישראל ברצף בשנים 1948-1952 זכאי לאזרחות ישראלית.

ד. דרך בקשה: יש אפשרות לבקש משר הפנים אזרחות ישראלית אחרי שמלאים תנאים שונים כמו לדעת עברית ולגור 3 שנים בישראל. שר הפנים יכול לאשר את הבקשה או לסרב לה.

ה. מכוח הענקה: שר הפנים יכול לתת אזרחות לאדם שתרם למדינה, למשל חסידי אומות עולם.

חוק המדינה והקשר שלהם ליהדות – תרשימים מסכם

תרשים 18: דרכי קבלת אזרחות בישראל

חוק האזרחות הוא חלק ממה שהופך את מדינת ישראל למדינת העם היהודי

כל מי שעולה למדינת ישראל לפי חוק השבות מקבל אוטומטית אזרחות. כלומר כל יהודי בעולם ומשפחתו יכולים לעبور לנורם במדינת ישראל ולקבל אזרחות ישראלית. סעיף זה בחוק הופך את מדינת ישראל למדינת העם היהודי: היא פתוחה לקבל כל יהודי בעולם אליו, רוצה שישודים עלו אליו, קשורה עם היהודי ודואגת לו.

2.3 חוק חג המצות

החוק אוסר על בעלי עסק להציג חמץ ולמכור אותו באזורי שיש בהם רוב יהודי במהלך חג הפסח. החוק לא אוסר על אף אחד לאכול חמץ. זהו מצב בו מצווה בדת היהודית הפכה לחוק מחיב במדינת ישראל. זה מבטא קשר בין אופי מדינת ישראל ובין הדת היהודית.

2.4 חוק אישור גידול חזיר

החוק אוסר על גידול חזיר באזורי שיש בהם רוב יהודי או רוב מוסלמי. החוק לא אוסר על אף אחד לאכול חזיר או לגדר חיות לא כשרות אחרות. זהו מצב בו מצווה מהדת היהודית הפכה לחוק מחיב במדינת ישראל, וזה מבטא קשר בין אופי מדינת ישראל ובין הדת היהודית.

2.5 חוק שיפוט בת דין רבנים (ניסיאין וגירושין)

החוק קבע שככל אזרח ישראלי חייב להתחנן ולהתגרש בבית הדין הדתי שלהם. היהודים, למשל, צריכים להתחנן ולהתגרש בבית הדין הרבני. אין במדינת ישראל אפשרות לאנשים השייכים לדת מסוימת להתחנן בדרך שאינה דתית.

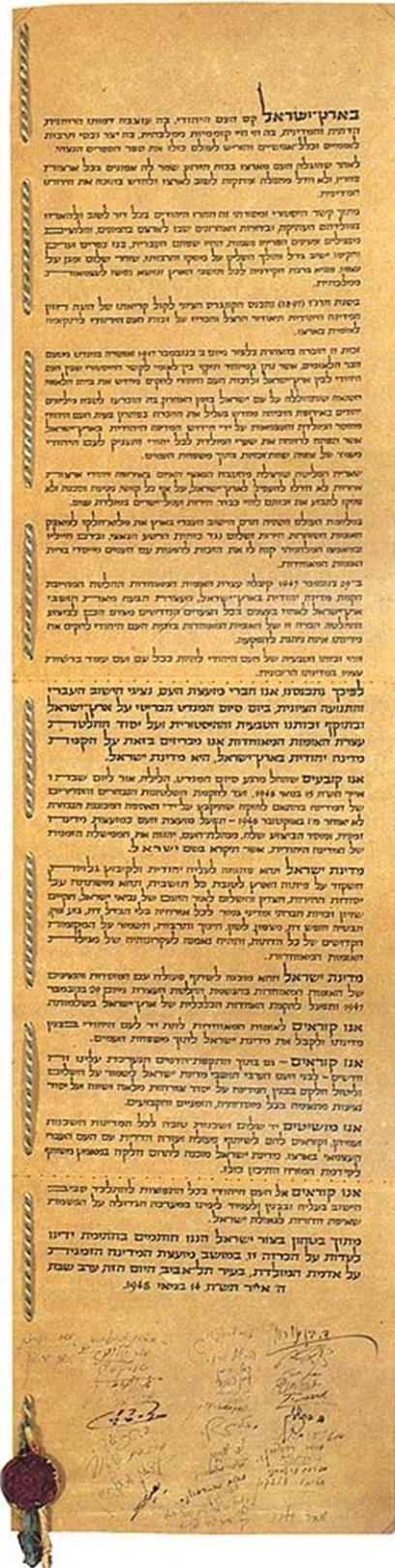
פגיעתו של חוק בת דין רבנים בחופש הנישואין

חופש הנישואין אומר שככל אדם זכאי להתחנן עם מי שיבחר ובאיזה טקס שיבחר. מכיוון שאנשים בישראל חייבים להתחנן בבית הדין הדתי שלהם, הם לא יכולים לבחור באיזה טקס להתחנן. בכלל דת יש גם חוקים שאסורים על אנשים בני הדת להתחנן עם אנשים מסוימים (למשל לכוהן אסור להתחנן עם גרשאה, וברוב הדתות אסור להתחנן עם מישחו מدت אחרת), ולכן החוק גם פוגע בחופש להתחנן עם מי שתבחר.

ד. מדינת ישראל – מדינה יהודית ודמוקרפית

איור 22: מגילת העצמאות

איור 21: בנימין זאב הרצל

Kunstverlag Phönix, Berlin

1. מגילת העצמאות

מהי הכרזת העצמאות?

זהו מסמך שמכריז על הקמת מדינת ישראל. הוא חתום על ידי דוד בן גוריון וחבריו מועצת העם, שבו אד נציגי היישוב היהודי בארץ ישראל. ההכרזה על הקמת מדינת ישראל כמדינה עצמאית התקיימה בה' באיר 1948.5.14, בתל אביב.

איור 23: הכרזת העצמאות

הרקע ההיסטורי להכרזה על הקמת מדינת ישראל

הבריטים שלטו בארץ ישראל והתוכנו לעזוב אותה. היישוב היהודי והיישוב العربي בארץ נאבקו על השליטה הארץ. האו"ם פרסם את תכנית החלוקה, צריך להיות כתוב שלפיה ארץ ישראל הייתה צריכה לחלק לשתי מדינות, מדינה יהודית ומדינה ערבית, והעיר ירושלים בשליטה בינלאומית. המנהיגים של היישוב היהודי התוכנו לקבל את השלטון על החלק של המדינה היהודית לפי תכנית החלוקה ובאותו זמן גם התוכנו ללחמה ביישוב היהודי בארץ.

האו"ם = ארגון האומות המאוחדות. ארגון בין לאומי שמורכב מנציגים של מדינות ועוסק בשיתופי פעולה בין מדינות.

ערב לפני שהבריטים עזבו, בזמן שכבר הייתה מלחמה בין היהודים לערבים בארץ, המנהיגים היהודיים הכריזו באופן חד צדי על הקמת מדינה יהודית עצמאית בארץ ישראל. אחרי ההכרזה מדינות ערבי השכנות הצטרפו ללחמה של הערבים בארץ ביהודים.

כשהמלחמה הסתיימה, בשנת 1949, נחתמו הסכמי שביתת נשק בין מדינת ישראל החדשה למדינות השכנות. מדינה ערבית בארץ ישראל לא הוקמה מאז ועד היום. הגבולות של מדינת ישראל החדש היו הגבולות שהחליטו עליהם בהסכם שביתת הנשק, ולא הגבולות שהחליטו עליהם בתוכנית החלוקה של האו"ם.

חלקים בהכרזה

בהכרזה יש שלושה חלקים עיקריים:

- 1. חלק ההיסטורי:** מדבר על הצדקות להקמת מדינה יהודית בארץ ישראל.
- 2. חלק מעשי:** ההוראות להקמת המדינה החדשה והקמת השלטון שלה.
- 3. דמותה של המדינה בעתיד:** מדבר על אופי המדינה החדשה ומכל בקשות לשיתוף פעולה מגורמים שונים.

החלק ההיסטורי

בחלק זה יש כמה סיבות להצדקות להקים מדינה יהודית בארץ ישראל. למשל:

- 1.** העם היהודי קם בארץ ישראל ובה יצר את התנ"ר.
- 2.** בזמן שהעם היהודי היה בגלות בארץ ישראל הוא המשיך לקוות ולנסות לחזור אליה.
- 3.** השואה הוכיחה שחייבים פתרון לביעית האנטישמיות, פתרון שיכול להיות רק הקמת מדינה יהודית עצמאית.

דמותה של המדינה בעתיד – אופי המדינה

בחלק השלישי של ההכרזה כתובים עקרונות שונים שמדינה ישראל מכירזה שתפעל לפיהם. חלק מהעקרונות קשורים לאופי היהודי של המדינה וחלק מהעקרונות קשורים לאופי הדמוקרטי של המדינה.

עקרונות הקשורים לאופי היהודי של מדינת ישראל

- 1.** מדינת ישראלפתחה לעלייה של כל יהודי בעולם.
- 2.** מדינת ישראל תחבירס על עקרונות מתוך החזון של הנביאים מהתנ"ר.

עקרונות הקשורים לאופי הדמוקרטי של מדינת ישראל

- 1.** מדינת ישראל תציג לשווון זכויות לכל אזרחיה ללא הבדל דת גזע ומין.
- 2.** מדינת ישראל תשמר על המקומות הקדושים של כל הדתות.

קריאות לשיתוף פעולה

בחלק השלישי של ההכרזה כתובות ארבע קריאות לשיתוף פעולה:

- 1. לאו"ם:** שיקבל את מדינת ישראל למשחת העמים.
- 2. ערבים תושבי מדינת ישראל:** לשמר על השלום ולהיות חלק מהקמת המדינה על בסיס קבלת אזרחות ישראלית מלאה ושויה וייצוג משליהם בכל מוסדות השלטון.
- 3. מדינות השכנות:** לשalom ושכנות טובה, לשיתוף פעולה בפיתוח של המזרח התיכון.
- 4. עם היהודי בגולה:** לעוזר ליישוב היהודי בארץ להגשים את השאיפה של העם היהודי להקים מדינה יהודית בארץ ישראל.

מעמד המיעוטים במדינת ישראל על פי ההכרזה

הכרזת העצמאות מבטיחה שלמיעוטים יהיה מעמד שווה במדינה:

1. כאנשים פרטיים

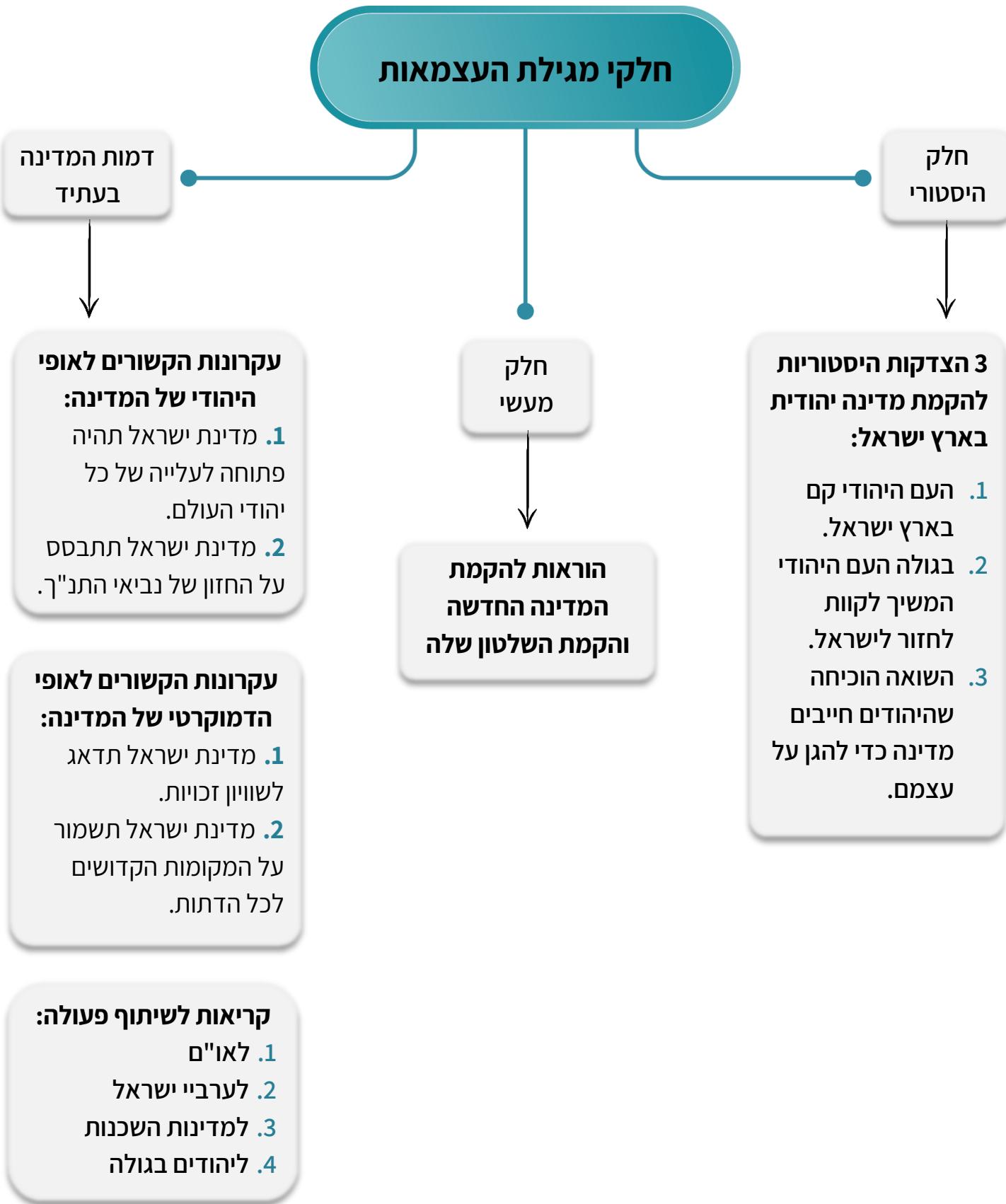
לערבים תושבי מדינת ישראל מובטח שהם יקבלו מעמד של אזרחים שוים. ההכרזה מבטיחה שמדינה ישראל תשמר על הזכות לשווון ללא הבדל דת גזע ומין.

2. קבוצה

ההכרזה מבטיחה לערבים תושבי מדינת ישראל את הזכות לשלוח נציגים משליהם למוסדות השלטון.

הכרזת העצמאות – תרשימים מסכום

תרשים 19: חלקו מגילת העצמאות

2. המיעוטים במדינת ישראל

המיינט הערבי

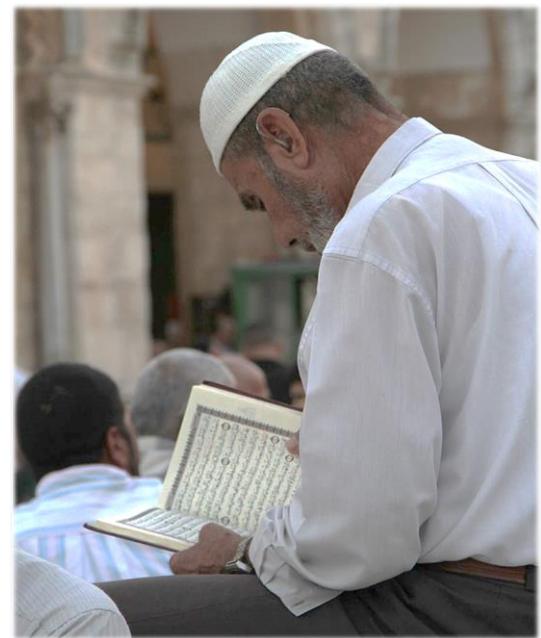
המיינט הערבי בישראל הוא המיינט הגדל ביותר, בערך 21% מאזרחי המדינה. הרוב הגדל של ערבי ישראלם מוסלמים ומיעוט מהערבים הם נוצרים. בתוך הערבים המוסלמים יש מיעוט שהם בדואים. רוב הערבים בישראל מגידרים את עצם כקשורים ללאום היהודי, וחלקם הגדל מגידרים את עצם כפלשינים, כולל שיכים ללאום הפלסטיני. אפשר לראות בחברה הערבית בישראל תהליכי מנוגדים של השתלבות במדינת ישראל והזדהות עם המאבק הפלסטיני להקמת מדינה עצמאית.

המיינט הדרוזי

הדרוזים הם פחות מ 2% מאזרחי מדינת ישראל – מיינט קטן. יש להם דת סודית משליהם שהחפツלה בעבר מהאיסלם. רוב הדרוזים מגידרים את עצם כקבוצה אתנית שאין לה שאיפות לאומיות להקמת מדינה עצמאית. הם נאמנים למدينة שבה הם חיים. הדרוזים משרתים בצבא, גם קבוע ובדרגות בכירות. יש הבדל בין הדרוזים החפים בגליל לבין הדרוזים ברמת הגולן, שנכנסו לשיטה הישראלית אחרי מלחמת ששת הימים. רוב הדרוזים ברמת הגולן לא מסכימים לקבל אזרחות ישראלית ולהשתתף בבחירה למדינה.

איור 24: אימאם מסגד בסכניון
קורא בקוראן

איור 25: דרוזים לבושים מסורתי

3. זכויות בחוקי מדינת ישראל

חוק יסוד כבוד האדם וחירותו

בחוק זה כתובות זכויות האדם הבסיסיות בישראל, למשל הזכות לקניין, הזכות לכבוד והזכות לפרטיות. זהו חוק יסוד, ולכן הוא במעמד גבוה יותר מחוקים רגילים. אם יש חוק רגיל שמנוגד לו צריך לפעול לפי חוק היסוד ולשנות את החוק הרגיל. יש בחוק סעיף שאומר שאפשר בכל זאת לחוק חוק שמנוגד לחוק זה, אם הוא מתאים לערכיה של מדינת ישראל של מדינת ישראל וכן למטרה חשובה, והפגיעה שלו בזכויות היא ברמה סבירה.

חוק יסוד חופש העיוסק

החוק שומר על חופש העיוסק. אם יש חוק רגיל שמנוגד לו צריך לפעול לפי חוק היסוד ולשנות את החוק הרגיל. יש בחוק סעיף שאומר שאפשר בכל זאת לחוק חוק שמנוגד לחוק זה, אם הוא מתאים לערכיה של מדינת ישראל וכן למטרה חשובה, והפגיעה שלו בזכויות היא ברמה סבירה. אפשר גם לחוק חוק המנוגד לחוק זה ולא עומד בתנאים של הסעיף הקודם, בתנאי שהוא בזמן מוגבל.

רשימת מקורות תМОנות, תרשימים וטבלאות

ויקיפדיה:

איור 1	TUBS
איור 2	Ori
איור 3	Emannt
איור 4 , 5-6	מקור לא ידוע
איור 7	רוני
איור 8	Keleti
איור 9	מקור לא ידוע
איור 10	בית השלום
איור 11	יעקב
איור 12	Dominique James
איור 13	BetacommandBot
איור 14	Beny Shlevich
איור 15	מקור לא ידוע
איור 16	זולtan קלוגר
איור 17	Israeltourism - Flickr
איור 18	Zachi Evenor
איור 19	Max and Gabriel Shamir
איור 20	Oren neu dag
איור 21	Ephraim Moses Lilien
איור 22	מקור לא ידוע
איור 23	Rudi Weissenstein
איור 24	יאסר שואהנה
איור 25	צבא ההגנה לישראל

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה

תרשים 1, 2 ו-3

